

Terezínská iniciativa

27

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

březen 2004

NEZAPOMEŇTE NA NÁS !

Toto emotivní zvolání bylo uvedeno velkými písmeny na filmovém plátně nad jevištěm. Jde o část verše dvanáctileté Evy Pickové na závěr Terezínského oratoria ve Státní opeře v Praze. Hlediště bylo naplněno takřka do posledního místa.

Slavnostního koncertu se zúčastnili bývalí vězňové koncentračních táborů, zástupci vlády České republiky a Rakouska i žáci pražských škol.

27. ledna 1945 byla osvobozena Osvětim a Den holocaustu připomíná miliony obětí druhé světové války. Také u nás už je zařazen mezi významné dny.

Letos jsme uvítali nabídku Mauthausenského výboru, který uvedl Terezínské oratorium v Rakousku již na šesti místech, aby toto dílo zaznělo i v Praze. Realizátoři koncertu si přáli provést zhudebněné verše dětí z terezínského ghetta rovněž v jejich rodné zemi.

Známý americký skladatel filmové hudby Franz Waxman (1906 – 1967), původem z Rakouska, jemuž se podařilo včas emigrovat, vybral osm básní z knihy *I Never Saw Another Butterfly*. Původní české vydání těchto básní vyšlo několikrát a bylo přeloženo do mnoha jazyků. Premiéru oratoria uvedeného na Cincinnati Music Festival v roce 1964 Franz Waxman sám dirigoval.

Koncert v Praze se uskutečnil pod záštitou prezidentů Václava Klause a Thomase Klestila. Představení získalo také podporu ministra kultury Pavla Dostála. Slavnostní projev měl předseda Senátu České republiky Petr Pithart a místopředseda Rakouské národní rady Heinz Fischer. Petr Pithart ve svém projevu varoval mimo jiné před osvětimskou lží: „Tato lež vyžaduje naši bdělost,“ prohlásil před plným hledištěm Státní opery. ▶

Foto ze slavnostního koncertu: Petr Kliment

THE SONG OF TEREZIN

(dokončení ze str. 1)

Více než 200 účinkujících řídil dirigent Thomas Kerbl. Vydatně mu pomáhal sbormistr Kurt Dlouhý se sborem univerzity Antona Brucknera, vokální soubor Juvenis a sbor Hudebního gymnázia v Salcburku, který vedl Markus Obereder. Sbor Alegria řídila Monika Mattkay a mimořádný dětský sbor Discipulis Cantantes měl na starosti Manfred Payrhuber. Sólistkou koncertu byla Yuko Yamada. Básně recitovala vynikající Magdalena Borová a Helmut Heinz Ecker. Dramaturgyně Elsbietta Zmuda vedla doprovodné videoklipy studentů Univerzity uměleckého a průmyslového designu v Linci.

Organizaci koncertu zajistil Mautausenský výbor se svým aktivním vedoucím Helmutem Edlmayerem, Rakouské kulturní fórum v Praze, Židovská obec v Praze, Tereziánská iniciativa, Federace židovských obcí a Hidden Child Praha.

Dlouhotrvající potlesk diváků na konci velmi emotivního pořadu potvrdil jeho úspěch a především smysl této vzpomínkové akce. Všem účinkujícím i organizátorům patří vřelý dík. Poděkování si zaslouží i vedení Státní opery za účinnou pomoc.

Dvě poznámky:

Ve zprávách českého tisku bylo uvedeno, že Oratorium Franze Waxmana bylo prvním uvedením zhudebněných básní dětí z tereziánského ghetta u nás. Není tomu tak. Dne 28. 10. 1995 se konal v Rudolfinu koncert americké skladatelky J. Brindley – Barnett: Butterfly Songs. Autorka zhudebnila devět básní tereziánských dětí. Skladba zazněla již v květnu 1994 v Minneapolisu. V následujícím roce se v Praze ujala tohoto úkolu a nastudovala s českými hudebníky i pěvci Agentura Festa. V tehdy vyprodaném Rudolfinu byl koncert uveden k padesátému výročí konce druhé světové války.

Druhá poznámka se vztahuje k informacím o knize Motýli tady nežijí. Její překlady vyvolávají stále další a další odezvy. Mnoho jednotlivých básní bylo zhudebněno, často i jejich konvolut, nebo použito do dramatických pásem a uváděno na různých školách, setkáních a jevištích.

Alena Munková

ZVEME VÁS NA SNĚM TEREZÍNSKÉ INICIATIVY,

který se koná

**ve čtvrtek 15. dubna 2004
v Praze v Národním domě
na Vinohradech.**

*Sněm bude zahájen v 10.00 hodin,
prezence od 9.15 hodin.*

PROGRAM SNĚMU:

Zpráva o činnosti předsednictva TI

Zpráva o hospodaření

Zpráva o činnosti revizní komise

Návrh změny stanov

Diskuse

Usnesení

Těšíme se na Vaši účast.

* * *

**Večer Vás zveme na divadelní představení
hry současného anglického dramatika**

Patricka Marbera

HOWARD KATZ

do Divadla na Vinohradech.

Režisérem představení je Jan Novák,

ZPRÁVY Z KOMISÍ, KTERÉ NEUSLYŠÍTE

FINANCOVÁNÍ NAŠEHO SDRUŽENÍ

Finanční komise jako pomocný orgán předsednictva Terezínské iniciativy se v roce 2003 scházela pravidelně čtvrtletně. Kooptovala dalšího člena, Petra Liebla, a jednání se zúčastnila i představitelka účetní firmy Ing. Zoubková.

Hlavním obsahem jednání byly vždy dosažené čtvrtletní finanční výsledky hospodaření podle účetních výkazů. Byly posuzovány připomínky účetní a vyjasňovaly se i sporné otázky u jednotlivých položek.

Finanční komise konstatovala, že financování Terezínské iniciativy se uskutečňovalo nejen z výnosů, které jsou omezeny na dobrovolné dary a úroky z bankovních účtů, ale i z podstaty majetku. Terezínská iniciativa se obrátila na zahraniční členy, odběratele našeho časopisu, jehož poštovné (hlavně do zámoří) je značně vysoké, aby formou darů potvrdili svůj další zájem o zaslání časopisu. Tato výzva měla pozitivní ohlas.

Zvláště bedlivě finanční komise posuzovala výdajové položky. Náklady na zájezdy škol do Terezína neustále stoupaly. Na jedné straně je zájem škol

o návštěvy Terezína pozitivní jev, na druhé straně je však nutné zvážit finanční možnosti Terezínské iniciativy jejich vzrůstající zájem financovat. Byla proto doporučena opatření obě hlediska sladit.

Finanční komise věnovala pozornost nejen vlastním provozním nákladům Terezínské iniciativy, ale i využívání určených fondů a grantů, jež je vázáno stanovenými podmínkami. Těživá situace vznikla následkem zpoždování při zasílání záloh na přiznané granty ze strany Claims Conference z USA. Při zajišťování finančních příspěvků na léky a zdravotní pomůcky bylo nutno přikročit k výpůjčkám od Židovské obce v Praze, které bylo možné hradit ze strany Terezínské iniciativy se značným časovým prodloužením. To vyžadovalo mnohá jednání a čilou korespondenci se zahraničím.

Z každého jednání byl pořizován zápis o stavu finanční situace TI a s návrhy předsednictvu na příslušná opatření, která jím pak byla pravidelně projednávána.

Jaroslav Kraus

Po celý rok 2003 se pravidelně scházel Koordinační výbor CC, revizní komise TI namátkově prováděla kontrolu účtů zdravotního grantu CC. Každé čtvrtletí zpracovala TI podrobnou zprávu o průběžném čerpání finančních prostředků a tyto zprávy jsou zasílány Claims Conference.

Žádosti o finanční příspěvky ze zdravotního grantu CC zasílejte pí Zlatě Kopecké na adresu: Židovská obec v Praze, Maiselova 18, 110 00 Praha 1, informace na telefonních číslech: 224 800 810, 222 310 951.

Ostatní sociálně zdravotní fondy

V průběhu roku 2003 se také scházela sociálně zdravotní komise TI. Z fondů dr. Thuna a Engelmannových byly schváleny 2 příspěvky členům TI v celkové výši 7.000,- Kč, a to v případech, které nemohly být proplaceny ze zdravotního fondu CC.

Dále se podařilo TI získat granty od Claims Conference i na náležitou pomoc jiného druhu „Program nezbytné pomoci obětem holocaustu“. Jedná se o ty přeživší holocaust, kteří mají v současné době existenční starosti (nízký důchod, nedostávají odškodné atd.) např. s nájemným, stěhováním, s platbami za elektřinu, plyn, s nákupem ošacení či potravin apod. **Prosíme vás, abyste se v takovém případě přihlásili písemně na adresu: Terezínská iniciativa, Maiselova 18, 110 00 Praha 1, nebo na čísle telefonu TI: 222 310 681, či osobně na paní Martu Jodasovou, vedoucí kanceláře TI, v dopoledních hodinách na adrese: Jáchymova 3, 3. poschodí, Praha 1.** Také vás prosíme, pokud o někom víte, kdo se nachází v podobné situaci (nemusí to být člen TI), abyste nás upozornili.

Domácí péče

Již v minulém roce jsme vás informovali o projektu Židovské obce v Praze – Středisko komplexní domácí péče EZRA, které je součástí oddělení sociálně zdravotních služeb ŽOP. Klienti střediska EZRA mohou být všichni členové TI (přeživší holocaust) žijící v Praze. EZRA se přestěhovala a nově sídlí v areálu Nového židovského hřbitova – stanice metra Želivského –

SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ PÉČE O ČLENY TI

Zpráva o práci sociálně zdravotní komise TI v roce 2003

Zdravotní fond Claims Conference

Vroce 2003 pokračovala finanční pomoc obětem holocaustu z prostředků zdravotního fondu Claims Conference – grantu č. 111-6857-5 a GF316857-9. Bylo poskytnuto celkem 2.680 finančních příspěvků v celkové výši 1.814.693,- Kč na zdravotní pomůcky, léky a zdravotní vyšetření a ošetření. Pomoc byla poskytnuta 557 klientům – přeživším holocaust. V evidenci zdravotního fondu je 860 klientů. Největší část finančních prostředků (61%) připadla v roce 2003 na doplatky za léky. Celkem bylo poskytnuto 2.056 příspěvků ve výši 1.107.869,- Kč, což znamená průměrně 539,- Kč na 1 příspěvek. Na zdravotní pomůcky, jako jsou brýle, zubní protetika, naslouchadla a ostatní, bylo poskytnuto celkem 624 příspěvků v celkové výši 676.910,- Kč.

Pokud jde o jednotlivé druhy zdravotních pomůcek, bylo vyřízeno nejvíce – 191 žádostí na zubní protetiku ve výši 181.629,- Kč, což je průměrně 951,- Kč na jeden příspěvek, a 155 žádostí na brýle ve výši 193.803,- Kč, což je průměrně na 1 příspěvek 1.250,- Kč. Dále byly hrazeny náklady na zdravotní pomůcky, které byly přeživším instalovány v bytech (madla, podložky do vany apod.) a jednotlivcům dle potřeby zapůjčovány z půjčovny Židovské obce v Praze. Zůstatek k 1. 2. 2004 z grantu GF činil 56.466,- Kč. TI očekává poslední splátku tohoto grantu ve výši 20.000 USD a předpokládá dočerpání grantu do konce 1. čtvrtletí 2004. Jsme proto potěšeni, že nám byl schválen Claims Conference nový zdravotní grant ve výši 80.000 USD.

na adrese: **Praha 3, Izraelská 1. Tel. číslo: 272 738 332, 272 739 778.** Domácí péči poskytuje tým odborníků, který tvoří zdravotní sestry, ergoterapeutka, sociální pracovník a pečovatelé. TI převede na tuto domácí péči finanční prostředky, které má přislíbeny jako grant ICHEIC (švýcarské banky) od Claims Conference.

Také jsme vás již dříve informovali o službě DUSIACH, kterou zajišťuje

ŽOP pro všechny přeživší holocaust žijící v Praze a okolí. Tuto službu vykonává pí dr. Peterová a pí ing. Wichsová, které pomáhají pravidelnými telefonickými hovory s klienty řešit jejich problémy, zejména psychické, případně předávají kontakty v ostatních situacích. **O této službě získáte informace přímo u pracovníků na telefonním čísle: 224 800 853 nebo v sociálním**

oddělení ŽOP na telefonním čísle: 222 310 951. Podobná linka DUSIACH byla zavedena i na ŽO v Ostravě pro přeživší holocaust v Ostravě a okolí.

Členové sociálně zdravotní komise přejí všem mnoho zdraví a dobré pohody.

Věra Baumová, předsedkyně sociálně zdravotní komise

ZPRÁVA VÝCHOVNÉ KOMISE TI ZA ROK 2003

Činnost výchovné komise nadále spočívá především ve spolupráci s Památkem Terezín na vzdělávacích zájezdech škol do Terezína. V poslední době rovněž i ve snaze získat pro tyto zájezdy podporu i mimo zdroje z TI. A zvláště s tím máme problémy.

V roce 2003 navštívil Terezín za dobu existence našeho projektu rekordní počet účastníků vzdělávacích zájezdů, to však znamenalo i rekordní množství vynaložených prostředků. V r. 2003 se totiž těchto vzdělávacích zájezdů do Terezína zúčastnilo kolem 5400 návštěvníků, kteří absolvovali 74 jednodenních a 34 dvoudenních programů, na což TI vynaložila 808 110 Kč, z toho 100 000 Kč z prostředků poskytnutých Nadačním fondem obětem holocaustu.

Přestože jsme opakovaně a naléhavě žádali o pomoc NFOH, který má ve svém popisu práce i projekty tohoto typu, obdrželi jsme od nich v minulosti zatím pouze 200 000 Kč na 2 roky, ač jsme žádali o 400 000 Kč na 1 rok. Pro tento rok pak máme přislíbeno pouze 150 000 Kč, i když limit na takovéto projekty činí 300 000 Kč.

Vzhledem k tomu, že naše možnosti podpory těchto

zájezdů radikálně klesly s poklesem úrokových výnosů, museli jsme pro budoucnost limitovat nejen jejich celkový počet, ale např. i zrušit proplácení noclehů pro dvoudenní projekty. Je to škoda, protože právě samostatná práce žáků vyvolává hlubší zamyšlení nad danou problematikou. Obrátili jsme se v současné době na další nadaci vycházející z Claims Conference a určenou k podpoře vzdělávacích programů o holocaustu, zatím však ještě nevíme, jak to dopadne. Je tedy obava, že budeme muset tento program ještě dále omezit.

V létě proběhl projekt setkání několika pamětníků se skupinou studentů Židovského gymnázia v Berlíně, který natáčel videotechnikou Max Weingärtner z IRO – Film. Snímek se má stát podkladem pro jeden až dva vzdělávací filmy pro školy v Německu i u nás. Bohužel, mizivá aktivita berlínských studentů dosti zklamala.

Samozřejmě pokračuje i setkávání pamětníků s mládeží jak v Česku tak i v Německu, jak v rámci TI tak i mimo ni, a o tuto činnost je zejména v Německu neustálý, dokonce stoupající zájem.

Michaela Vidláková

ČASOPIS OD SNĚMU DO SNĚMU

V březnu minulého roku jsme vydali čtyřicetáté číslo časopisu Tereziánská iniciativa. Podobně jako v tomto vydání jsme vám v něm předložili především zhodnocení uplynulého období naší činnosti. Současně s dvacátým čtvrtým číslem jsme rozeslali mimořádné vydání, které bylo sestaveno z prací žáků a studentů českých škol, kteří navštívili Památník Terezín. Toto mimořádné číslo bylo dvacetistránkové a podle ohlasů se setkal s velmi pěkným přijetím nejen členů Tereziánské iniciativy, ale i všech ostatních, kterým jsme je předklá-

dali jako doklad toho, že „usnadnění“ školních návštěv památných míst naší pohnuté historie se snad nemíjí zamýšleným účinkem.

Dvacáté páté číslo časopisu vyšlo v květnu 2003 a v převážné míře se věnovalo sněmu i šedesátému výročí povstání ve varšavském ghettu. Tradici rozhovorů se zajímavými lidmi jsme naplnili vzpomínkou na Otta Pavla, od jehož smrti uplynulo třicet let, a rozmluvou s jeho bratrem Jiřím.

V létě minulého roku jsme vytiskli a rozeslali ve spolupráci s německým Spolkovým svazem pro informace a poradenství obětem nacismu

sdělení o případném získání německého starobního důchodu pro přeživší holocaust v Česku.

Na podzim minulého roku jste dostali do poštovních schránek šesta-dvacáté číslo, které bylo věnováno pietním říjnovým akcím Tereziánské iniciativy, rozhovoru s malířem Josefem Císařovským a šedesátému výročí tereziánské premiéry Brundibára.

Dvacáté sedmé číslo držíte právě v ruce a redakce se těší na setkání s vámi v dubnu na sněmu.

Michal Stránský

TEREZÍNSKÁ INICIATIVA SE ÚČASTNÍ I DALŠÍCH AKTIVIT . . .

Pravidelně se zúčastňujeme organizačních příprav tryzny, jak v květnu na Národním hřbitově v Terezíně, tak v říjnu na Židovském hřbitově u pomníku obětem v Lodžském ghettu a u pamětní desky u Parkhotelu při příležitosti výročí počátku deportací z protektorátu. Součástí těchto akcí bylo vloni také představení Esther na ŽO. Tryzny v Terezíně podporujeme i finančně tím, že platíme autobusy. Letos se navíc koná vzpomínka 60. výročí vyvraždění zářijového transportu.

V první etapě vymáhání tzv. „Ghettorente“ jsme pomáhali našim členům vyplňovat první německé dotazníky se žádostmi o rentu. V další etapě jsme vypracovali pro Česko-německý fond budoucnosti expertízu, která dokazovala fakta potřebná pro podporu našich žádostí v Německu. Později jsme doložili tato fakta kopiemi archivních dokumentů (o vyplácení odměn za práci, výplatní listy, doklady z terezínské banky, mzdové listy, pracovní průkazy apod.).

Anna Hyndráková

STUDENTI POZNÁVAJÍ TEREZÍN

Je šest hodin ráno, středa 26. listopadu 2003. Před bohumínským gymnáziem už netrpělivě postává hlouček studentů. Jsou to převážně žáci druhých ročníků. Čekají na autobus, který je zaveze do Terezína. Mají trošku strach, strach z poznání.

Následující dva dny se budeme dozvídat pravdu o transportech lidí do ghetta, o životě v terezínské pevnosti, o strašlivé nenávisti, která vyústila v násilné vyvraždění nevinných lidí, kteří se provinili jen tím, že se rasově lišili. Po několika hodinách jízdy konečně dorazíme k cíli. U řeky Ohře, několik kilometrů od Litoměřic, se nachází Terezín. Ubytují nás v nově rekonstruovaném komplexu bývalých Magdeburských kasáren. Po obědě jsme rozděleni do dvou skupin. Jedna navštíví židovský hřbitov, krematorium, márnici, druhá polovina si prohlédne muzeum a expozici věnovanou životu a umělecké tvorbě terezínských Židů. Velmi nás dojala, když někteří z našich spolužáků zde objevili jména svých příbuzných.

Zajímavých věcí k vidění je zde spousta, ale bohužel nás tlačí čas. V přednáškové síni naší ubytovny už nás čeká beseda s pamětníkem. Večer zhlédneme film s židovskou tematikou „Poslední motýl“. Druhý den se vydáváme na prohlídku tzv. Malé pevnosti, která byla původně postavena jako věznice a vždy jako věznice sloužila. Máme nabitý program, přesto musíme vypracovat seminární práce na zadaná témata o židovství a Terezíně.

I když jsme zde prožili pouhé dva dny, uvědomili jsme si, jak nespravedlivý, krutý a strastiplný byl život Židů v ghettu. Jen ten, kdo zde žil, ví, co lidé vytrpěli. Nikdy bychom nic takového nechtěli prožít.

Chtěli bychom tímto poděkovat Mgr. Aleně Linnertové, naší třídní,

která ve spolupráci s Terezínskou iniciativou pro nás zájezd zařídila.

Sextánka, gymnázium Bohumín

UTRPENÍ VE MĚSTĚ HRŮZY VYSTRÍDAL NOVÝ ŽIVOT

Znát historii svého národa by mělo být v dnešní době samozřejmostí, stejně tak, jako se postupně stává samozřejmostí ovládat alespoň jeden světový jazyk. K dějinám naší země nepochybně patří i utrpení lidí za fašistické éry a s tím i pohnutá minulost maleho nenápadného městečka Terezín.

Já jsem se do Terezína dostala s celou svou třídou díky aktivitě našich profesorek, ale především díky výchovně vzdělávacímu programu Terezínské iniciativy.

Ten, kdo by o Terezíně nic nevěděl a přijel by tam jen tak, byl by okouzlen jeho malebností, zvláště ve spojení nádhery podzimního počasí s barevností okolní přírody, která zrovna zastihla nás. Avšak již před pomyslnými branami města všechny překvapí a zaskočí hřbitov s nekončícími řadami náhrobků, mohutné kříže a stovky metrů nedobytných hradeb a opevnění. I toho největšího hrdiny se zmocní divný pocit, pocit úzkosti a strachu.

Po našem ubytování v dnes již přímo přepychových prostorách Magdeburských kasáren začal maraton přednášek. Avšak ruku na srdce, k čemu je teorie bez praxe. Většina z nás tudíž začala odpadávat, a tak přišel čas na první prohlídku města.

Na první pohled každého napadne, že kromě muzea tu není nic k vidění, ale po chvíli se přesvědčíte, že opak je pravdou. Z obyčejného poštovního úřadu se nečekaně vyklube bývalá školka pro židovské děti, z banky velitelství gestapa, v jehož

sklepení byly týrány desítky Židů, a z každé budovy ve městě nevyhovující „hotel“ pro lidi nižší rasy, kde se v jedné místnosti mezi šváby, štenicemi, blechami atd. za nedostačující hygieny tísnilo až šedesát lidí. Vrcholem dne se pak stane kolumbárium, shromaždiště tisíců papírových uren, a ponuré krematorium, kde už máte rovnou pocit, že se dusíte pod neznámým tlakem tísně. Už i v bezpečí našeho pokoje zpátky na ubytovně mi připadalo, že z každé části místnosti na mě hledí desítky smutných trpících párů očí, a mě začaly napadat vyčítavé myšlenky, proč zrovna my si užíváme školního volna ve městě smrti, poslední stanice před cestou na věčnost.

Přišlo mi až neskutečné, že zde mohou lidé žít dál, jako by se nikdy nic nestalo. Stejná otázka nejspíše napadá i jiné návštěvníky, a proto naše průvodkyně bez přemýšlení odpovídá:

„Lidé, kteří zde žijí, nejsou vůbec divní, jak si myslíte. Prostě už si jen zvykli chodit na procházky s kočárkem ke krematoriu, scházet se u hřbitova. Oni se zde stejně jako já narodili a mají své město rádi, jako každý jiný má rád své.“

Po její odpovědi už mi má otázka začíná připadat jasnější, a tak následující den sice absolvuji otřesnou prohlídku Malé pevnosti, popraviště, hromadný hrob aj. s husí kůží, ale už ne s výčitkami, kdo mi dává právo vesele se bavit v *jejich městě*, v židovském ghettu.

Když se totiž pozorně rozhlédnete po ulicích, nespátříte jen utrpení minulých let, ale i život nový. Školáky hrající si v parku, děti s maminkami, důchodce klábosící na lavičkách, ruch moderní doby. A tím to je – když něco skončí, musí se začít znovu. Problémem však zůstává to, aby se alespoň v případě Terezína začalo úplně z druhého konce a historie se pod tlakem nevzdělaných či zfanatizovaných osob neopakovala znovu.

Karolína Šďastná, Beroun

UPLYNULÝ ROK V PAMÁTNÍKU TEREZÍN

Jan Munk

Jestliže rok 2002 byl jednoznačně rokem, kdy Památník Terezín zasáhla ničivá povodeň, následující rok je obdobím zcela mimořádného úsilí napravit zkázu, která s velkou vodou přišla. Na počátku tohoto roku fungoval Památník ve velice provizorní podobě. Bylo zničeno sedm z deseti stálých expozic. Návštěvnické trasy musely být upraveny podle technické i bezpečnostní situace v různých objektech a lokalitách. Většina památkově významných prostorů mohla být vysoušena jen pasivně, prostým intenzivním větráním, pouze malá část zdevastovaných prostor byla aktivně vysoušena pomocí zapůjčených nebo darovaných vysoušečů.

✧ ✧ ✧

V areálu Malé pevnosti voda zdevastovala stálou expozici o dějinách Terezína od jeho založení do začátku 2. světové války, stálou expozici o dějinách policejní věznice gestapa „Malá pevnost Terezín v letech 1940 – 1945“, stálou expozici o koncentračním táboře v Litoměřicích, který byl založen v roce 1944. Zcela zničena byla i malá stálá expozice „Internální tábor pro německé obyvatelstvo. Malá pevnost Terezín v letech 1945 – 1948“. V přízemí Muzea ghetta byla poškozena podlaha, samotná instalace výstavy zůstala zdánlivě neporušená a byla tedy součástí nabízeného programu. Později však jsme byli nuceni přistoupit k výměně podlahy. Podstatně více však byly poškozeny před necelým rokem přístupné expozice v Kolumbáriu a v ústřední márnici bývalého ghetta. Ty bylo třeba zcela obnovit. Nezbytným předpokladem bylo ovšem vysušení těchto prostorů. Zcela zničená stále ještě je expozice v prostorách krematoria na Židovském hřbitově. Přestože ani zde, stejně jako v márnici, voda ještě dlouho zcela neustoupila, bylo dobrou zprávou, že staticky budova krematoria narušena nebyla.

✧ ✧ ✧

Tak jak se našťastí nenaplnily některé naše obavy ze škod, které jsme původně očekávali, tak se naopak postupně objevila poškození, která bezprostředně po opadnutí vody nebyla patrná. Tak tomu bylo v modlitebně, vytvořené ilegálně za války v jednom domě v nynější Dlouhé ulici. Vzlínající voda zde začala ohrožovat malovanou výzdobu a hebrejské nápisy. Po konzultaci s památkáři byla odstraněna doplněná omítka, která byla nasáklá vodou, a následně bude nutné celý prostor důkladně vysušit a později znovu restaurovat. Byla odstraněna dřevěná podlaha a odstraněn násypový materiál pod podlahou a byly vyměněny poškozené cihly nosných sloupků. Momentálně je prostor synagogy vysoušen a zároveň kontinuálně monitorován. Malby budou restaurovány a následně provedeny nové doplňující sanační omítky. V modlitebně bude rovněž položena nová dřevěná podlaha. Započetí těchto prací se předpokládá až v roce 2005.

✧ ✧ ✧

Nejzávažnější poškození však vzniklo namočením části našich sbírkových fondů. Kromě části knižního fondu byla poškozena rovněž sbírka transportních listin z našeho archivu. Knihy i dokumenty byly ihned po opadnutí vody zamrazeny

a uloženy v Mochovských mrazárnách. Tím byla zastavena jejich další devastace a vytvořeny podmínky, aby mohly být později zrestaurovány. To se do konce roku podařilo a dnes jsou již opět k dispozici odborné veřejnosti.

✧ ✧ ✧

První čtyři měsíce uplynulého roku 2003 byly věnovány, kromě vysoušení zdiva, intenzivním průzkumům situace v jednotlivých objektech a projektové přípravě oprav a restaurátorských zásahů. Bylo třeba zajistit desítky expertních posudků, technologických konzultací a jednání s orgány památkové péče. Lze konstatovat, že tato fáze proběhla úspěšně a když byly uvolněny požadované prostředky ze státního rozpočtu, byli jsme schopni a připraveni začít s realizací jednotlivých projektů. Nejvýznamnější bylo obnovení provozu archivu a restaurování sbírek. Dokončení tohoto úkolu totiž podmiňovalo obnovení zničených expozic. Dramatičnost celé situace byla dána tím, že využití prostředků ze státního rozpočtu bylo časově omezeno, a pokud by došlo ke zdržení hrozilo nebezpečí, že nevyužité dotace bude nutné na konci roku vrátit do státního rozpočtu. Díky mimořádnému nasazení a obětavosti jednotlivých pracovníků se však podařilo obnovit naprostou většinu expozic, respektive těch, na jejichž obnovu bylo počítáno s využitím zmíněných státních dotací. V současné době je již přístupná stálá expozice Terezín 1780 až 1939. V závěru loňského roku byla znovu otevřena stálá expozice o dějinách Policejní věznice gestapa v Malé pevnosti 1940 – 1945,

i malá stálá expozice „Internacní tábor pro německé obyvatelstvo. Malá pevnost Terezín v letech 1945 – 1948“.

✧ ✧ ✧

Poškozeny byly prakticky všechny přízemní místnosti a suterénní prostory v Malé pevnosti. Podlahy ve všech celách byly rozebrány, po restaurátorském ošetření znovu vráceny na původní místo, a pouze nenávratně zničená prkna byla nahrazena novými. Ošetřeny byly všechny palandy a další původní vybavení jednotlivých cel. Velkým problémem bylo poškození všech odborných dílen Památníku, což významně komplikovalo možnost řešit nápravu některých škod vlastními silami. Proto také byla jednou z priorit, kromě samotného vysoušení, obnova činnosti těchto pracovišť, oprava strojů a zařízení. Nejdůležitější bylo zprovoznění restaurátorské a konzervátorské dílny, která byla rovněž poškozena povodní.

✧ ✧ ✧

Přes komplikovanou situaci se podařilo organizačně zajistit významné vzpomínkové akce. 29. dubna se konala v prostorách půdního divadla v Magdeburských kasárnách ceremonie Jom Ha'shoah, na které se pokračovalo ve čtení jmen terezínských obětí – bylo přečteno dalších sto jmen lidí, kteří zde zemřeli. Loňská Terezínská tryzna se konala 18. května a hlavní projev na ní přednesl prezident Václav Klaus. 21. září se pak konala na obnoveném Židovském hřbitově tradiční tryzna Kever avot a 23. září jsme si opět v prostorách půdního divadla připomněli 60. výročí prvního provedení dětské opery Hanse Krásky „Brundibár“.

✧ ✧ ✧

Daleko obtížněji probíhaly v loňském roce vzdělávací aktivity Památníku. Byla zničena jídelna a poškozena kuchyně v Magdeburských kasárnách. Zničeny byly kanceláře, ve kterých pracovali dobrovolníci z Německa a Rakouska. Rozsáhlé škody vznikly také v nově rekonstruované ubytovně na Pražské ulici. Přízemí a suterén potřebovaly zcela nové vybavení, jenom v těchto prostorách bylo třeba vyměnit 29 dveří. Ubytovací kapacity musely být rovněž využity pro ubytování našich zaměstnanců, kteří kvůli povodni ztratili střechu nad hlavou. V průběhu roku se podařilo všechny tyto kapacity obnovit

a díky obětavosti všech pracovníků vzdělávacího oddělení nemusel být rozsah těchto činností redukován. Uskutečnila se řada seminářů pro studenty z České republiky i ze zahraničí, včetně projektů realizovaných v rámci mezinárodní spolupráce.

✧ ✧ ✧

Postupná obnova prostor pro pořádání příležitostných výstav umožnila uspořádat řadu zajímavých výstavních projektů, o kterých bude referováno ještě v dalších částech této Zprávy. Zcela mimořádná byla ale aktivita publikační. Vedla k vydání publikací, které byly zničeny během povodně a z celé řady důvodů bylo správnější nahradit je novými publikacemi. Tak byl vydán průvodce expozicemi v Magdeburských kasárnách, „Umění proti smrti“, nebo průvodce expozicí Muzea ghetta, „Terezín v konečném řešení ‚židovské otázky‘ 1941 – 1945“. Přeprocování a nového vydání se dočkala i publikace „Terezín. Místa utrpení a hrdinství“.

✧ ✧ ✧

Vše, co bylo dosud řečeno, popisuje mimořádnost situace Památníku Terezín v roce 2003 a zcela mimořádné pracovní nasazení mých spolupracovníků. I když vím, že i tentokrát někteří odváděli dvojnásobné množství práce než jiní, je třeba poděkovat všem. Ve chvíli nej-

vyššího ohrožení Památníku se všichni rozhodli věnovat maximální úsilí nápravě všech škod a ztrát. Podobně řada sponzorů přispěla na pomoc a naše úsilí podpořila. Někteří poskytli miliony na záchranu toho, co tvoří poselství Terezína, jiní jen stokoruny, přesto jim všem patří naše díky a vůči všem máme závazek dokončit to, co bylo takto započato. Zvláštní poděkování pak patří kolegům z dalších muzeí a památníků, kteří nám rovněž přispěli na pomoc, a tato reálná kolegalita nás podpořila jak bezprostředně po povodních, tak i v průběhu celého minulého roku. Poděkovat musím rovněž všem bývalým vězňům terezínského ghetta, kteří nás soustavně podporovali a podporují. Poděkovat na tomto místě chci také Ministerstvu kultury a zvláště Odboru muzeí a galerií. Bez jejich pomoci by dnes Památník vypadal podstatně jinak a naše úsilí by vyznělo zcela naprázdno. Prozatím nejsme ještě u konce. Stále ještě jsou mokré stěny objektů v Malé pevnosti, stále ještě jsou patrné jizvy, které zanechala povodeň. Možná to potrvá ještě několik let než definitivně zmizí stopy toho, co se v roce 2002 v Terezíně stalo. Jsem však pevně přesvědčen, že prožité nebezpečí bude nakonec především impulsem pro další rozvoj Památníku, města, ale i širšího regionu.

INSTITUT TEREZÍNSKÉ INICIATIVY V ROCE 2003

Jaroslava Milotová

Jen málokdo si vzpomene, že uplynulo deset let od doby, kdy z podnětu bývalých vězňů terezínského ghetta byla založena Nadace Terezínská iniciativa. Během těchto deseti let se mnohé změnilo. Nadace Terezínská iniciativa již neexistuje, před pěti lety se transformovala v Institut Terezínské iniciativy. Ze zakladatelů této organizace jsou dnes v jejích statutárních orgánech jen dr. Toman Brod a paní Alena Munková. Někteří z těch, kteří stáli u zrodu Nadace Terezínská iniciativa a posléze i institutu, už bohužel nejsou ani mezi námi. To, co přetrvává, je naplňování poslání, pro které nadace a posléze i institut byly založeny, tj. podpora vědeckého výzkumu dějin Terezína

1941 – 1945 v souvislosti s nacistickým „konečným řešením židovské otázky“, a jeho výsledky zprostředkovávat laické i odborné veřejnosti publikační činností, výstavami, konferencemi atd.

V intencích tohoto zadání pokračoval institut ve své činnosti i v uplynulém roce. K vydání jsme připravili jubilejní, již desátý ročník německé verze ročenky Terezínské studie a dokumenty, a osmý ročník jeho verze české. V obou ročenkách vychází 27 studií, článků a esejů od autorů ze sedmi států. Vedle renomovaných historiků či zkušených publicistů, jejichž práce se již na stránkách Terezínských studií a dokumentů objevily, dostali v ročence tradičně prostor i ti, kteří stojí na počátku své

profesionální vědecké dráhy. Poprvé jsou Terezínské studie a dokumenty vydávány v nakladatelství Sefer a doufáme, že čtenáře zaujmou jak svou novou grafickou úpravou, tak i rozmanitostí svého obsahu. V rámci publikační a ediční činnosti Institutu Terezínské iniciativy se událostí prvořadého významu stalo vydání registáře kompletní řady denních rozkazů Rady starších a sdělení židovské samosprávy terezínského ghetta, který připravily Anna Hyndráková, Raisa Machatková a Jaroslava Milotová. Registář vyšel jako první svazek volné ediční řady Acta Theresiana. Vedle vysoce pozitivního ohlasu, kterým na vydání registáře reagovala odborná veřejnost, je vydání prvního svazku Acta Theresiana důležité ještě jednou skutečností. Institut Terezínské iniciativy je jediným odborným zařízením v Čechách, které má pět publikačních řad. Vedle již zmíněných ročenek a edice to jsou především pamětní knihy. V loňském roce jsme prakticky dokončili přípravu čtvrtého svazku, jenž bude věnován památce těch, kteří byli do terezínského ghetta deportováni z Rakouska, nemalá část z nich zde i zahynula. Vlastní vydání knihy závisí na tom, zda a jak rychle se nám ve spolupráci s našimi rakouskými partnery podaří získat potřebné finanční prostředky. Pro institut byl v minulém roce rovněž připraven rukopis publikace, která je věnována osudům českých Židů deportovaných do Pobaltí. Rukopis bude vydán jako šestý svazek řady Knižnice Institutu Terezínské iniciativy. Autorem je spolupracovník institutu Lukáš Příbyl.

Vedle publikační činnosti patří mezi trvalé pracovní priority Institutu Terezínské iniciativy rozvíjení tzv. počítačového projektu. Během deseti let, které uplynuly od vzniku první verze databáze vězňů terezínského ghetta, došlo k řadě zásadních změn. Prvotní účel databáze, sloužit pro přípravu pamětních knih, byl již mnohonásobně překonán. Zásadní změnu představuje skutečnost, že původní databáze vězňů terezínského ghetta se stále více mění v databázi obětí konečného řešení židovské otázky v Čechách a na Moravě. Tomuto pojetí odpovídaly i činnosti, které jsme realizovali v minulém roce. Ve spolupráci s Památkem Terezín jsme dokončili zapisování údajů z registrace židovského

obyvatelstva protektorátu 1941 – 1943 do databáze, rovněž bylo dokončeno porovnání údajů o úmrtí jednotlivců s informacemi, které se vyskytují v denních rozkazech Rady starších. Dalším realizovaným úkolem bylo zaznamenání údajů o posledním bydlišti u osob deportovaných do Terezína z území protektorátu. Aby v budoucnu bylo možné lépe popsat geografický původ terezínských vězňů, začali jsme na podkladě archivních pramenů a literatury doplňovat tyto údaje i u osob, které byly do ghetta deportovány z Německa. Kromě toho jsme dokončili program ke zpracování statistických a demografických dat, který nám umožňuje zachytit věkovou strukturu a další demografické parametry jednotlivých skupin terezínských vězňů ke konkrétnímu datu.

Vedle precizace a prohlubování údajů k osobám, jejichž data již byla do databáze vložena, je věnována značná pozornost jejímu rozšiřování o další skupiny osob, které byly nacistickou protizidovskou politikou postiženy. Největší z nich představují uprchlíci a nuceně emigranti. Jejich osudy se zabýváme v rámci projektu Lidé na útěku, Židovští uprchlíci do a z českých zemí v letech 1933 – 1945, který bude následující tři roky patřit mezi naše pracovní priority. Umožňují nám to finanční prostředky, které jsme získali od Grantové agentury Akademie věd České republiky. K prohloubení a dalšímu rozvíjení databáze nepochybně přispěje i projekt zaměřený na zpracování dat obsažených v úmrtních listech ghetta, které jsou uloženy ve Státním ústředním archivu v Praze. Projekt budeme realizovat za finanční podpory Nadačního fondu obětí holocaustu.

Smyslem naší činnosti není jen shromažďování a vyhodnocování dat, nýbrž i jejich využívání. Servisní funkce institutu v této oblasti se neustále rozšiřuje. Na podkladě údajů z databáze zpracováváme ročně kolem 200 rešerší pro zájemce z domova i zahraničí. O osudy terezínských vězňů se nezajímají jen jejich rodinní příslušníci, stále častěji se na nás obracují vědecké instituce a univerzitní pracoviště nejen z Evropy, ale i ze zámoří.

Z mnoha dalších činností institutu, které si zaslouží, aby byly připomenuty, je kontinuální budování vědecké knihov-

ny. Ke konci roku 2003 bylo v knihovně institutu k dispozici již 4119 svazků, především zahraniční literatury. Díky svému speciálnímu zaměření je knihovna vyhledávána především odborníky a studenty. Do povědomí mnohých z nich se zapsala jako knihovna, „kde lze nalézt publikace, které v jinde v Čechách nejsou“. Nejlepším měřítkem kvality publikací, které jsou zde k dispozici, je rok od roku se zvyšující počet čtenářů a výpůjček. Minulý rok zcela odpovídal tomuto trendu, naši knihovnu navštívilo 626 čtenářů, kteří si vypůjčili 1658 publikací.

Nebylo by účelné vypočítávat veškeré aktivity institutu v uplynulém roce. Jinak budou výsledky jeho činnosti hodnotit laici, jinak odborná veřejnost. Pro další budoucnost institutu je podstatné, že díky výsledkům své práce se stal vyhledávaným partnerem jak pro akademická pracoviště v Čechách tak i v zahraničí. Je již samozřejmostí, že do jeho prostor přicházejí konzultovat své diplomové práce studenti nejen z Prahy, ale i z ostatních částí republiky a stále častěji i z ciziny. Stejně tak je již běžné, že ti, kteří s institutem spojili svou profesní dráhu, přednášejí na vysokých školách, jsou zváni na konference po celé Evropě atd. Ti, kteří nesou na svých bedrech podstatnou část činnosti institutu, si vždy byli vědomi toho, že nejdůležitějším kritériem kvality práce institutu je to, jakou odezvu má u domácích a zahraničních veřejností.

Skutečnost, že práce institutu není samoučelná, nejlépe ilustrují kladné reakce na naši internetovou stránku www.holocaust.cz, kterou jsme začali provozovat v roce 2001. Měsíčně ji navštěvuje kolem 15 tisíc čtenářů. V rubrice, do které nám zasílají své názory a stanoviska, jsme zatím nezaznamenali žádnou kritiku. Dokladem toho, jak je naše práce přijímána v zahraničí, je mj. dopis pana George R. Whyta, prezidenta The Dreyfus Society for Human Rights, který institutu poděkoval za „jeho exelentní práci, jež je tolik potřebná v dnešní době“.

Když před deseti lety bývalí vězni terezínského ghetta založili dnešní Institut Terezínské iniciativy, bylo to moudré rozhodnutí a je jim třeba za ně poděkovat.

STŘEPINY VZPOMÍNEK

Psaní autobiografických knih lze pojednat různými způsoby. Nejběžnější z nich je asi chronologický popis faktů a událostí, jejichž středem je osoba pisatele. Odlišný způsob zvolila izraelská novinářka, spisovatelka a překladatelka RUTH BONDYOVÁ, když připravovala svoji knihu, která nyní vyšla v češtině pod názvem VÍC ŠTĚSTÍ NEŽ ROZUMU. Učinila tak zcela záměrně, protože – jak říká v úvodu knihy – není díky svému literárnímu zaměření zvyklá duševně se obnažovat, ale zároveň cítila, že ze vzpomínek, kterých jí bylo osudem naděleno tak přebohatě, se musí vypsat, i kdyby vzniklý text měl být určen pouze pro ni samotnou. Záměr se zdařil, vzpomínky byly utříděny a sepsány, takže vznikla kniha, která samozřejmě není určena pouze autorce, ale každému, kdo se chce prostřednictvím životních osudů jedné židovské ženy dozvědět něco o dějinách Evropy 20. století a o osudech mnoha dalších lidí.

Kniha je rozdělena do 27 kapitol, v nichž se autorka věnuje napříč časem nejrůznějším tématům. V úvodní kapitole *Praha, má láska* vzpomíná na své rodné město v době dětství a mládí, i na krátkou dobu mezi návratem z nacistických lágrů a odchodem do Izraele, ale také se mu věnuje pohledem let devadesátých, kdy se sem opět začala vracet. Připomene i setkání s Bohumilem Hrabalem, spisovatelem, kterého překládá asi nejráději a k němuž se vrací i v kapitole *Most slov*, kde podrobněji píše o své překladatelské práci i o těžkostech s tím spojených. Říká také, že s Hrabalovými knihami se dá chodit po Praze jako s Joycem po Dublinu, ale ona se s ním chtěla setkat osobně, a tak ho našla v hospodě U zlatého tygra, kde v čele stolu pijáků vykonával stejnou funkci jako rabín v čele svých chasidů. Na jiném místě, v kapitole *Jména*, pak popisuje i jednu příhodu s odstupem času úsměvnou, ale v dané chvíli jistě frustrující. V roce 1991 přeložila do hebrejštiny eseje Václava Havla, a zatímco odjela do Čech, byla knížka v Izraeli vytištěna, přivezena do Prahy, a za přítomnosti prezidenta Herzoga byl jeden výtisk Václavu Havlovi na Pražském hradě předán. Teprve potom paní Bondyová zjistila, že ve čtyřech slovech českého názvu *Na počátku bylo slovo*, otištěného na předšádce – tedy jediných českých slovech v celé knize – jsou tři chyby.

Kořeny své rodiny a pozdějším tragickým osudem většiny jejích členů a celé židovské komunity, žijící začátkem 40. let v Čechách, se autorka zabývá v několika dalších kapitolách (*Rodinná bilance*, *Zásluhy předků*, *Kolem Kafky*, *Přežití*), do nichž promítá i svůj životní příběh. V *Divadle stínů* vzdává hold síle slova a moci divadla, jak je poznala v terezínském ghettu, kde divadelní představení dávala na chvíli zapomenout na deprimující přítomnost a hroživou budoucnost, a vzpomíná na monodrama Jeana Cocteaua *Lidský hlas* v podání Vávy Schönové. Té, kterou o pár desítek let později v Izraeli přesvědčila, aby napsala knihu svých vzpomínek, u nás vydanou v roce 1993 pod názvem *Chtěla jsem být herečkou*. Je samozřejmé, že se čtenář v dalších kapitolách dozvídá spoustu informací o životě v Izraeli, kam Ruth Bondyová dorazila koncem roku 1948 a kde od té doby žije. Přečte si o těžkých materiálních, jazykových

i profesních začátcích v prvních letech jejího pobytu, o práci novinářky, o psaní biografii zajímavých osobností, o mezilidských vztazích, které ani v Izraeli nejsou ideální, a hlavně o mnoha tam žijících lidech – od nejvyšších politiků až po ty nejdrobnější občanky. Celou knihou prostupuje láska ke kultuře, především k literatuře a divadlu, a jakési krédo, jímž se při svém psaní řídí, vyjádřila Ruth Bondyová v kapitole *Dobro jako přání*, kde píše o svých pravidelných sloupcích *Bude dobře* v novinách Davar ha-šavua, a říká: „Ty články se vyznačovaly zkoumavým pohledem, zamyšleným tónem, úsměvem, jenž měl původ v poznaném smutku a v předpokladu, že o krutosti bytí se poučí každý na vlastní kůži a není třeba, abych přispívala k depresi, ale že musím čtenářům dodat trochu naděje a opory v životních trápeních.“ Při čtení knihy *Víc štěstí než rozumu* je patrné, že se autorka těmito slovy řídí při veškeré své publikační činnosti, když spoustu zajímavých faktů dokáže podávat s věcnou přesností a obsažností na straně jedné, a zároveň s velkou noblesou a laskavostí na straně druhé. Text je navíc psán krásným jazykem, který čtenáře pohání k tomu, aby těch 240 stran zdolal téměř jedním dechem. Zároveň to je však kniha, k níž je možno se stále vracet, a v níž lze díky moudrému členění číst libovolnou kapitolu jako samostatný útvar.

Když jsem se v průběhu četby dozvídal o nárocích, jaké na své psaní paní Bondyová klade, a poznával, jak se jí dokonale daří tyto požadavky plnit, necítil jsem se příliš povolán k tomu, abych se právě já pokoušel o knize vyjadřovat, ale pocit nutnosti podělit se o dojmy z četby i snaha informovat další možné čtenáře, to vše nad mými pochybnostmi převážilo a do psaní jsem se přeci jen pustil.

Měl bych ještě dodat, že knihu, která vyšla v Tel Avivu v roce 1997 pod názvem Švarim šlemim (Celistvé střepiny), přeložila Jindřiška Zajíčková a v závěru roku 2003, který byl rokem autorčiných osmdesátin, vydalo pražské nakladatelství Argo.

Ivan Kott

Původně otištěno

ve Zpravodaji Jonáš – klubu č. 6,

únor 2004

KDYBY SEDM MILIONŮ ČESKÝCH OBČANŮ ...

Před časem jsem dostal dopis a výstřižek z novin od svého přítele, který žije v Pardubicích, popisující vzpomínkové shromáždění k uctění památky šedesátého výročí deportace Židů z Pardubicka. Z pardubického nádraží byly 5. a 9. prosince 1942 vypraveny do Terezína dva transporty – Cf a Cg. V prvním transportu bylo 650 Židů z městeček a vesnic pardubického kraje, druhým transportem byly deportovány židovské rodiny z Pardubic. Z města odešlo 606 osob. Z 1256 Židů se osvobození dočkalo pouhých 91, tedy 7,2 %.

V roce 1948 byl na pardubickém Židovském hřbitově odhalen památník – velká mramorová deska – se jmény těch, kteří v koncentračních táborech zahynuli. Jedno jméno však na tomto památníku chybí. Je to jméno Františka Černého, pardubického občana, který nebyl Žid, ale velmi pomáhal, a nakonec v koncentračním táboře zahynul.

František Černý byl vedoucí a spolujednatel výrobního družstva strojařů a nástrojařů „Jiskra“ v Pardubicích. Na jaře 1941 dostal zakázku na výrobu velkého množství moderních rádiopřijímačů. Podařilo se mu získat povolení všech příslušných protektorátních i německých úřadů, aby družstvo Jiskra mohlo při výrobě využít i židovské pracovníky. A tak začátkem léta 1941 najal pan Černý asi šedesát nebo sedmdesát pardubických Židů, většinou mladých, a umístil je ve zvláštní budově, oddělené od ostatních výrobních prostor družstva, a zacvičoval je pro pásovou výrobu rádiopřijímačů. To bylo v době, kdy protektorátní úřady nařídily pracovní povinnost pro všechny Židy starší patnácti let. Ti nejmladší, patnácti až sedmnáctiletí, a staří nad padesát let, zametali ulice nebo uklízeli kasárna, v nichž byli ubytováni německí vojáci. Ostatní museli pracovat v blízkých kamenolomech. Mně bylo tehdy šestnáct a samozřejmě jsem uvítal možnost pracovat v Jiskře.

František Černý byl jediný z „árijců“ v družstvu, který se s námi pravidelně stýkal. Většinu času strávil ve velké výrobní hale, kde jsme šroubovali, letovali, ladili a balili rádia. Pravidelně každé odpoledne mizel ve své kanceláři v době před vysíláním londýnského rozhlasu. Umožnil nám tak naladit jeden z hotových rádiopřijímačů na vysílání BBC v češtině. Začínalo znělkou z Beethovenovy Deváté. Práce v dílně se zastavila, všichni se shlukli kolem rádia, jen několik „stráží“ stálo u oken, aby nás včas varovali před případnou nečekanou „návštěvou“. Hned po skončení zpráv BBC se pan Černý, který poslouchal ve své kanceláři, znovu objevil v dílně, aby se ujistil, že je vše v pořádku, že rádia jsou naladěna na domácí vlnové délce a že nás žádný udavač nepřistihl. Pro nás to byl tehdy jediný zdroj informací, protože Židé už v té době nesměli rádia vlastnit.

Naše činnost v Jiskře měla četné výhody. Byla to lehká práce v příjemném prostředí, nebyli jsme šikanováni a poháněni k větším pracovním výkonům německými nebo českými „dohližiteli“. František Černý se k nám mladým choval

jako otec a přítel, ne jako tvrdý zaměstnavatel. Tyto takřka idylické poměry skončily v listopadu 1942. Už několik měsíců bylo známo datum pardubických transportů, a tak pan Černý neobnovil smlouvu na výrobu rádiopřijímačů. V polovině listopadu jsme dokončili montáž, ladění a balení posledních kusů staré dodávky. Se slzami v očích jsme se rozloučili s Františkem Černým. Se spolupracovníky nebylo třeba se loučit nadlouho, věděli jsme, že se brzy setkáme v transportu do Terezína.

Ve středu 9. prosince 1942 časně ráno vedli esesáci 606 pardubických Židů do blízké nádražní budovy, kde pro ně byla připravena vlaková souprava. Vagony byly obklíčeny německou policií, aby nikdo nemohl vystoupit. Nástupiště bylo téměř prázdné. Jen jedna postava nervózně přecházela sem a tam podél hlídané vlakové soupravy. Byl to František Černý, který se dopátral, kdy budou pardubičtí Židé deportováni a přišel se rozloučit se svými zaměstnanci a přáteli. Byl viditelně rozrušen, když viděl, jak hrubě Němci zacházejí s mnoha lidmi, jak je popohánějí puškami a jak je násilím cpou do vagonů. Začal gestikulovat a po chvíli hlasitě křičet na esesáky. Netrvalo dlouho a dva německí vojáci ho odvedli z nástupiště.

O padesát let později jsem se náhodou sešel s dcerou Františka Černého a potvrdila mi, že její otec byl 9. prosince 1942 na nádraží zatčen a poslán na Malou pevnost do Terezína a později do Osvětimi.

Několik měsíců poté dostala rodina balíček s jeho osobními věcmi a oznámení, že v Osvětimi zemřel.

Františka Černého jsem si vždy spojoval s takovými vlastnostmi jako je poctivost, odvaha, spravedlnost. V těžké době čtyřicátých let se nebál pomáhat těm, kteří byli nejvíc pronásledováni nacisty a českými kolaboranty. Dokonce našel cestu, jak pomáhat ne jednomu člověku nebo jedné rodině, ale šedesáti či sedmdesáti lidem. Když viděl nacistickou brutalitu při nakládání bezbranných obětí do vagonů, jeho smysl pro spravedlnost a jeho odvaha ho dovedla až k otevřené kritice německé policie. Jistě věděl, jakému riziku se vystavuje. Jaká škoda, že byl sám. Kdyby sedm milionů českých občanů mělo vlastnosti Františka Černého, možná by zabránili deportacím a likvidaci českých Židů, tak jak to udělali Dánové a Bulhaři.

Vím, že je pozdě přidat jméno Františka Černého ke jménům deportovaných a umučených pardubických občanů, doufám však, že není pozdě seznámit s tímto příběhem čtenáře Terezínské iniciativy.

MORÁLNÍ ZÁVAZEK

Rozpačitě hledám jméno Václava Havla mezi lidmi pozvanými do Terezína při příležitosti uctění památky zavražděných. Nebo jména jiných osob, které se někdy v životě z vlastního odhodlání a s rizikem s tím spojeným veřejně postavily proti tyranii. Ne, zřejmě nikoli životní kredit, ale funkce hodnostářů jsou rozhodujícím kritériem při výběrů slavnostních řečníků.

Většina z nás neměla v dobách následujících naše přežití pocit nějakého morálního závazku vůči světu, který nás právě vyčlenil ze společnosti za účelem vyhubení. Oddechli jsme si a podle naší individuální predispozice jsme se snažili splynout s okolím. To byla přirozená a možná zdravá reakce. Průměrný občan si také jde po svém, tráví osm hodin ve více méně nudné práci, doma se hádá s rodinou a těší se na fantastickou dovolenou mezi sardinkami na pláži u moře. Zločiny páchané na sousedech ho moc nezajímají. Proč bychom byli jiní? A přece. Chtě nechtě jsme puncováni a z toho plynou jisté závazky.

Stejně jako většina lidstva se nevyznačujeme dějinami odporu proti bezpráví. My jsme si holocaust nevybrali, jeho iniciátoři si vybrali nás. Mrzí mne, že ani na intimní ceremonii, kterou bych označil pojmem „nezapomeneme...“, nezve me osoby s bagáží kuráže. Čeho se pořád ještě bojíme? Snad že pohoršíme nějakou oficiální „osobnost“? A co na tom.

Nežiji v Praze a tak jakoby zvenčí, otevřeným oknem obdivuji oddanost malé skupiny osob, která udržuje Tere-

zínskou iniciativu ve funkčním stavu. To jistě není lehké, už jen vzhledem k naší fyzické a duševní únavě. Terezínská iniciativa usnadňuje styk svých členů, rozptyluje jejich osamělost, pomáhá těm, kteří na tom jsou nejhůř, podněcuje finanční kompenzaci. Zaujaly mne různé činnosti, jako vzbuzování zájmu o holocaust mezi mladými a návštěvy ve školách. Líbí se mi publikace „Mimořádné vydání sestavené z prací žáků...“

Co mi chybí, je výkřik protestu proti vraždám páchaným dnes a denně totalitními režimy v tuctech zemí, proti tajným policiím, proti soudům za zavřenými dveřmi. Jsme staří a nemáme prostředky. Ale vyjádřit stanovisko vůči absolutnímu bezpráví páchanému na člověku bychom přece jen mohli. My si stále stěžujeme na nezáměr ostatních o nás, ale kde je náš zájem o člověka stojícího mimo náš okruh? Obávám se, že pokud budeme nadále jen plakat nad sebou a nezapláceme nad světem, Terezínská iniciativa se rozplyne v nic, až vyschnou naše poslední slzy.

Tom Luke

... a další střípek

Články a další materiály mého přítele a spoluvězně Pavla Stránského mě inspirovaly k tomu, abych přispěl také se svou trochou do mlýna, i když se bojím, zda vlastně nepřímá „sebechvála“ není trochu nemístná.

Pochopitelně, že publikum autentických vzpomínek na holocaust může být různé. Mně se dostalo chvály, když jsem stál před výpravou ruských židovských vysokoškolských studentů. Ti měli o holocaustu vědomosti značné, nějaká osvětímská lež by je nemohla zaskočit, a přece – ač zvyklí na vyprávění ze sovětských front, z obleženého Leningradu a dnes už i ze sovětského gulagu – se skutečnou pozorností poslouchali o koncentračnické každodennosti. Líčení osvětímského domova pro děti a práce tam je víc než zaujaly, skutečnost, že ani jediné z „mých“ dětí nepřežilo, opravdu zapůsobí, a i mně samému při tom zatrne a některé tváře mých terezínských i osvětímských svěřenců se mi objeví před očima.

Snad bych chtěl připomenout alespoň tady, že dnešní nejen žurnalistické stále srovnávání gulagů s německými koncentráky kulhá na obě nohy. I v sovětských lágrech se vraždilo ve velkém, ale přece jen to nebyly továrny na smrt. Ze sovětských lágrů – a to je možno se dočíst i u Solženicyna – utéct bylo

riskování života, ale jen života toho utíkajícího, útěk se ovšem netrestal smrtí, ta smrt číhala spíš v ruské přírodě a civilních zrádcích; v sovětských lágrech existovali dokonce notoričtí utíkači, kteří svůj pokus několikrát opakovali.

Pavel Stránský vypráví svůj příběh s esesákem, kterému nakonec podal ruku; vyprávění o podobném příběhu, kdy se bývalý esesák nakonec za návštěvy Prahy vyspal u mne doma, si nechám na jindy (pokud ještě ve svém věku to jindy budu mít), chci jen říci, že u části mladých ruských židů zmínka o jakémkoliv styku s Němci po roce 1945 vyvolala velký odpor. Když jsem se zmínil o tom, že jsem přednášel na německých univerzitách ruskou literaturu, nebyli někteří s to pochopit. Ale byla to diskuse mezi nimi. Protiargumentů bylo dost, a nakonec to vyznělo zřetelně v můj prospěch. Snad až příliš, ocituji-li z dopisu Iji Pavlovové, který psala organizátorce zájezdu do Čech.

Protože dnes už nepatří k samozřejmosti znát jazyk okupantů (němčinu a pak ruštinu), dovolím si, i když se trochu rdím, pasáž přeložit:

„Nejprve ze všeho mě ovládla úcta k Jiřímu. Je to skutečně vynikající člověk, moudrý a jasný. Kdyby německá mládež i každá jiná měla to štěstí obracet se k takovým lidem, bylo by méně zla na světě. Když jsem ho poslouchala, pochopila jsem, že myl-

nost našeho přesvědčení se projevuje v tom, že svalujeme všechnu vinu zacházení s námi na druhé. Je mnohem těžší vzít odpovědnost i na sebe, nepoddávat se pomstychtivosti a odplatě. Jiří není ani „pro“, ani „proti“, on je „nad“. To je jistě pozice zralého člověka, který za každým jiným vidí předně Člověka, a ne masky a nálepky Němec, Žid, nacista, sionista. Člověk si vyzkouší tu masku a domnívá se, že je to jeho podstata, jeho jádro, ale je to jen jeho zevnějšek, ochrana před ostatním světem, jakási nutnost dát si nějaké jméno, zařadit se do nějaké obce. Dává to smysl (nejsi už sám se svým přesvědčením, a to znamená, že se nemýlíš), ale já se domnívám, že pokud člověk tomu podlehne, možná nikdy nepochopí sebe sama ani druhé. Jiří je příklad člověka, který se osvobodil od těchto podmínečností, člověk vnitřní svobody s číslem na ruce! Já se zatím nemohu pochlubit podobným stavem.“

Myslím si, že jsem hovořil tak, jak hovoří a myslí mnoho lidí u nás. A přece mě překvapilo, co považovala pisatelka za jádro mé výpovědi. Nesporně je to ještě vliv sovětské výchovy: buď anebo, Američané jsou špatní, Slované báječní; tak ač jsem se domníval, že kladu důraz na něco jiného, jsem s dopadem této besedy nakonec velmi spokojen.

Jiří Franěk

VÝSTAVA V HAMBURKU

Freihafen-Dessauer Ufer, Neugrabben, Tiefstack, Eidelstedt – místa, která turista v Hamburku sotva uvidí. Pro nás jsou tato místa – pobočné tábory KT Neuengamme – spojena se vzpomínkou na každodenní vyčerpávající práci, na šíravý hlad, nekonečné hromady sutin vybombardovaného města, na noční nálety, úkryty ve sklepeních, do kterých za přílivu stoupala otevřenými oblouky voda a ve kterých se proháněly krysy, na hloubení protitankového příkopu, kopání vodovodů, na neustálý chlad v oné tuhé zimě 1944/45. Avšak také na pocit naděje, že snad přece jen můžeme přežít, když už jsme unikly z temného stínu osvětimských plynových komor.

Pracovníci Památníku Neuengamme připravili s velkou péčí a znalostí věci výstavu o osudech žen v pobočných táborech. Na její zahájení jsem byla vedením Památníku pozvána. Konala se ve vestibulu hamburské radnice 21. ledna t. r. Záštitu nad výstavou převzala prezidentka Parlamentu spolkové země Hamburk Dr. Dorothee Stapelfeldt. Výstava vzbudila velký zájem, psala o ní řada hamburských novin. Televizní stanice Norddeutscher

Rundfunk se mnou natočila šot, který vysílala první den výstavy.

Během několikadenního pobytu jsem se účastnila besed se studenty reálky a gymnázia poblíž Neugrabenu. Působivé bylo setkání s 250 studenty gymnázia, které stojí jen asi 500 m od místa, kde býval náš tábor. Skupina studentů se začala zajímat o to, co se tu v minulosti dělo a připravila o našem táboře výstavku, umístěnou natrvalo na chodbě školy.

Vedení Památníku a Kruh přátel Památníku Neuengamme mají v plánu pozvat několik bývalých vězeňkyň z Česka. Tato návštěva by se pravděpodobně uskutečnila v rámci projektu, který spolu připravují německá organizace Arbeiter – Samariter – Bund a české občanské sdružení Agnes. Cílem projektu je setkání bývalých vězňů a nuceně nasazených z Neuengamme s mladými lidmi z Česka i Německa.

Kdo chcete při této akci spolupracovat a podívat se po tolika letech do Hamburku, ozvěte se písemně nebo telefonicky na adresu:

Tereziánská iniciativa, Maiselova 18, telefon: 222 310 681.

Dagmar Lieblová

munské královny a jejichž nesmírná hodnota mu zajistila bezpečný úkryt do konce války), ale umírá v roce 1950.

Do alba je zařazeno 23 skladeb, z nichž je 12 zpívaných, nahrávalo se v Berlíně (1927-31) a v Praze (1932-38), vydáváno bylo u His Master's Voice (1927-36) a Ultraphonu (1938-39). Názvy kapely se různě obměňují, od salonního orchestru přes Jazz – Orchestra, Rhythmic Ensemble, až k prostému Dol Dauber se svým orchestrem, nebo se svými sólisty. Repertoár je velmi pestrý, zahrnuje několik titulů složených kapelníkem, mezi něž patří písně z filmu *Krb bez ohně* zpívané Hanou Vítovou a R. A. Dvorským, jsou zde dvě písně Kurta Weilla, zazní tu také Ježkovo *Nebe na zemi*, kde text V + W zpívají Karel Ctibor a Alois Zeman, a z dalších známých zpěváků tu slyšíme Jindru Lázníčku, Oldřicha Kováře a Rudolfa Leo Vašatu. Závěrečnou skladbou alba je orchestrálka *Kočičí zastaveníčko*, nahraná v roce 1932, a je to ukázka toho, jak smyčcové nástroje v rukou dobrých hudebníků dokážou napodobit nejrůznější zvuky, třeba i „dialog“ domácích mazlíčků.

Výběr nahrávek a jejich technickou úpravu provedl Gabriel Gössel, průvodní slovo napsal prof. David Bloch, ředitel Terezín Music Memorial Project, a Židovské muzeum dalo tímto albem na vědomí, že nedávno vydané CD *Navzdory osudu* nebylo jeho jediným výletem do dějin populární hudby.

Ivan Kott

*Původně otištěno ve Zpravodaji
Jonáš – klubu č. 6, únor 2004*

HOUSLOVÝ VIRTUOS s jazzovým srdcem

Další album sestavené z nahrávek pořízených před 2. světovou válkou na standardní desky vydává Židovské muzeum v Praze. Je na něm zachycen orchestr, který řídil obrovsky talentovaný, všestranný hudebník **DOL DAUBER**, a jmenuje se podle první písně výběru **MÉ SRDCE JE JAZZBAND**. Houslista, kapelník a skladatel Adolf Dauber pocházel z rumunské Bukoviny, kde se roku 1894 narodil v hudební rodině, takže už od dětství slyšel klezmer i ostatní židovskou hudbu. Je samozřejmé, že v tak inspirativním prostředí se i on od útlého věku snažil do tajů hudby vniknout a už jako malý hoch hrával na housle na židovských svatbách. Později studoval na bukurešťské konzervatoři, a po 1. světové válce, za níž sloužil v rakouské armádě u vojenské hudby, studoval v Brně u prof. Otakara Ševčíka. Přes klasické vzdělání se už ve 20. letech začal vedle romantického repertoáru vě-

novat také americkému jazzu, přesněji řečeno jeho evropským ozvěnám. Postupně se stal šéfem několika salonních orchestrů i swing bandů a sklízel s nimi velké úspěchy. Jeho hra na housle byla prý tak silně emotivní, že když se měl herec Rovenský při natáčení nějaké filmové scény rozplakat, poslal pro Daubera, ten mu zahrál Griegovu Solvejžinu píseň, a úspěch byl zaručen. Tak to alespoň píše Jiří Voldán ve své knížce *Šli tři muzikanti*.

V roce 1929 Dauber složil rozsáhlou orchestrální suitu *Am Sabbath – Abend*, která byla později paradoxně zneužita nacisty v propagačním filmu *Theresienstadt – ein Dokumentarfilm aus dem jüdischen Siedlungsgebiet*, kterým se třetí říše snažila před světem ospravedlnit prováděné deportace. V orchestru, jenž skladbu pro film nahrával, byl také Dauberův syn Robert, rovněž nadaný instrumentalista a skladatel, který začátkem roku 1945 zahynul v Dachau. Dol Dauber sice válku přežil (říká se, že to bylo díky drahocenným houslím guarnerkám, které kdysi dostal od ru-

PROCHÁZKA PRAŽSKÝMI DIVADLY

Před námi je ještě několik týdnů nevládného počasí s dlouhými večery a dostatkem volného času. Nebylo by tedy marné podívat se do některých z pražských divadel. Pomineme programy velkých kamenných scén – Státní opery a Národního – a prozkoumáme, co nabízejí reperoáry menších (a také lacinějších) divadel nám seniorům.

V divadle Na zábradlí by nás mohla zajímat hra proslulého a nám blízkého dramatika Thomase Bernharda *Náměstí hrdinů* s výbornými hereckými výkony Jiřího Ornesta a Marie Málkové, Magda-

leny Sidonové a dalších.

Hru téhož autora *Před penzí* můžete vidět v divadle Kolowrat. Účinkují v ní tři herci: Kateřina Burianová, Eva Salzmannová a Jiří Štěpnička. Téma je, stejně jako v *Náměstí hrdinů*, vyrovnávání se s nacismem a zbytky stigmat po něm přežívajících v myslích lidí.

Z docela jiného soudku je hra *Vabank*, rovněž v divadle Kolowrat. Zde se dvě starší dámy vypořádávají se svým věkem a jeho problémy, našťastí s nadhledem a vtípem. Ve výborné režii Lídy Engelové tu předvádějí své herecké umění Jana Preissová a Blanka Bohdanová. Myslím, že se pobavíte a nebudete litovat.

Jestli jste dosud opomjeli méně známé divadlo v Celetné Kašpar, zaměřte se i na jeho nabídku. Hry s Janem Potměšilem v hlavní roli, Shakespearův *Richard III.* a *Růž pro Algernona* Daniela Keyese, můžeme vřele doporučit.

Divadlo Kašpar nastudovalo také moderní drama podle nepříliš dávné skutečné události *Kodaň* autora Michaela Frayna, zamýšlející se nad věčnými problémy ohýbání a neohýbání hřbetu. Proto se této hře také dostalo titulu *Hra roku* v Anglii, Francii a New Yorku. Náročné představení režíroval Jakub Špalek a zahráli si v něm Miloš Kopečný, Petr Vobecký a Marta Vančurová.

Velice vyhledávané je rovněž Dejvické divadlo s rozmanitým repertoárem, ze kterého lze vybírat, ale hůře se dostávají vstupenky. Za pokus to však stojí. Ať už se rozhodnete pro *Tramvaje do stanice Touha*, *Oblomova* či některé drama A. P. Čechova.

Jestliže jste ještě nenavštívili *Šumaře na střese* v divadle Na Fidlovačce, máte co dohánět. Toto úsměvné a nám jistě velice milé představení si nenechte ujít.

Hodně štěstí při obstarávání vstupenek a dobrou zábavu i poučení.

Eva Štichová

OSLAVA STÝCH NAROZENIN

Pianistka **Alice Sommer-Herzová** (narozena 26. 11. 1903) oslavila na sklonku minulého roku v Londýně své sté narozeniny ve společnosti přátel z celého světa. Skromně a v plné svěžesti přijímala tato vzácná žena a umělkyně blahopřání hostů z Anglie, USA, Izraele, Německa i České republiky.

Mezi gratulanty byly také naše terezínské osobnosti Grétka Hofmeisterová a Zdenka Fantlová.

Obdivuhodná a vitální paní Alice žije plnohodnotný život. Denně hraje na klavír svého milovaného Bacha a třikrát týdně navštěvuje obdobu naší Univerzity třetího věku – je stále otevřená novým poznatkům. Dokonale ovládá pět jazyků – slovem i písmem.

V Terezíně na více než 100 recitálech rozdávala radost a posílení v době ponížení, utrpení a strachu. Mé první setkání s paní Alicí na koncertě Chopinových koncertních etud v její nezapomenutelné interpretaci mi otevřelo bohatý svět hudby a ovlivnilo celý můj další život. Za to vděčím hlubokému zážitku na koncertě v Terezíně. V svých třinácti.

Paní Alice přežila i svého syna Raphaela – skvělého violoncellistu, a dávno předtím našeho vrabčáka z terezínského Brundibára. (Viz TI č. 24, str. 12 – pozn. redakce.)

Vděčně vzpomínal na ochranná křídla své matky, která tehdy šestiletému synovi v prostředí pekla vytvořila „zahradu Eden“.

Druhé setkání s paní Alicí bylo mé první osobní – na oslavě jejích stých narozenin a obě byly pro mě stejně silné a inspirativní. Tato laskavá žena se plně těší ze života a rozdáva moudrost a dobrou pohodu všem, kdo jsou v její blízkosti.

Na oslavu jejích příštích narozenin ve zdraví a míru se těší **Anna Hanusová**

Vážený přátelé,

Terezínská iniciativa Vám srdečně děkuje za finanční dary, které jste nám v průběhu roku 2003 poskytli. Z důvodů neustále klesajících úroků v našich bankách máme k volnému použití velice omezené zdroje příjmů. Vzhledem k těmto okolnostem nám Vaše dary pomáhají k plnění všech úkolů, které nás v roce 2004 čekají.

V neposlední řadě považujeme Vaše dary jako vyjádření Vašich vzpomínek na všechny ty, kteří zahynuli, a tím nám pomáháte k důstojnému uctění jejich památky.

Velice děkujeme za všechny velkorysé finanční dary, ale zároveň si také velice vážíme všech darů, které jste nám poskytli dle Vašeho uvážení a dle Vašich možností.

Celková výše darů v roce 2003 dosáhla částky 411.000,- Kč. Na ní se podílelo 13 zahraničních a 391 tuzemských dárců.

Ještě jednou děkujeme všem našim členům, kteří na Terezínskou iniciativu nezapomínají a pro případné další dárce připomínáme čísla našich účtů zveřejněná v tiráži na poslední stránce časopisu.

Milena Procházková

DOJIL JSTE VORVANĚ?

Jestliže ne, uveďte proč.

Za „komančů“ jsme zesměšňovali tehdejší dotazníky poznámkou, že v nich chybí právě tento nesmyslný dotaz, rovnocenný svou absurditou těm běžným ostatním.

Asi před rokem, a možná, že je to už i rok a půl, jsme vyplňovali dotazníky k žádosti o náhradu zcizeného majetku. Domnívám se, že většina z nás - stejně jako já - už dostala vyrozumění, že se žádost - jak jinak - zamítá. Nepředložili jsme totiž potvrzení o zcizení našeho majetku.

Naši rodiče i prarodiče, žel, netrvali dost důsledně na potvrzení. A přitom je to tak jednoduché. Stačilo by předložit potvrzení asi tohoto znění:

Potvrzuji tímto, že jsem židovi/židovce XY zcizil zařízení dvoupokojového bytu s příslušenstvím, jmenovitě: oválný intarzovaný jídelní stůl z leštěného dubu, 6 (slovy šest) židlí s kostrou z téhož materiálu a polštářováním v barvě sieny pálené, ručně vázaný koberec herat s geometricky uspořádanými květinovými vzory v základní skořicové barvě, šestidílný jídelní soubor z bílého míšeňského porcelánu se

Vykonával /a/ jste otrockou práci dobrovolně?

Vykonával /a/ jste otrockou práci s nechutí a odporem?

Vykonával /a/ jste otrockou práci nadšeně a s radostí?

ano

ano

ano

ne

ne

ne

Pavel Stránský

zlacenými okraji, včetně hlubokých talířů, mělkých talířů, malých talířků na moučník, omáčníku a polévkové mísy, čajový japonský soubor email cloisonné, šestidílný soubor nožů, vidliček, lžic, lžiček, nožů na ryby a malých vidliček na moučník z nerezavějící oceli z Fiskars, atd. atp.

Podepsán: Wolfgang Dieb, Scharführer SS

Jen takto doložená žádost má naději na kladné posouzení a - třeba, možná, snad - i vyřízení.

Nedávno jsme vyplňovali další dotazník k žádosti o poskytnutí důchodu za práci v ghettu Terezín. Před některými otázkami bledne absurdita dotazu o dojení vorvaňů a shoří jako papírový čert.

Před několika dny (vlastně nocemi) jsem měl velice živý sen. Opravdu, teď si nevymýšlím. Byl jsem ve snu pověřen nejmenovanou institucí nejmenované země vypracovat vzorový dotazník k žádosti o uvedený důchod. Ve snu jsem svému pověření dostal se ctí, ale jednotlivosti jsem si nezapamatoval.

Pod dojmem vyplňování skutečného dotazníku uvádím, jak by měla vypadat jeho nejzávažnější část i se vzorovým vyplněním, skýtajícím onu už předtím zmíněnou naději na kladné posouzení a případné vyřízení:

ODVÁŽILI BYSTE SE TAKY?

V lednu jsme byli jako už mnohokrát v Německu vyprávět ve školách o našich vzpomínkách na holocaust. Byli jsme ve Strausbergu, městě nedaleko Berlína, kde náš pobyt a vše, co s ním souvisí, skvěle organizuje školská instituce se zkratkou RAA.

Málokdo ví, že toto město má „družbu“, a to nejen formální, s Terezínem. Ve Strausbergu žije totiž mnoho velice angažovaných lidí, soukromníků i veřejných činitelů, kteří s osobním nasazením bojují proti neonacismu, proti xenofobii, proti antisemitismu. Ti jsou sdruženi pod hlavičkou organizace zvané Arbeitskreis Strausberg. Ale o nich snad více někdy jindy. Tentokrát se o nich zmiňuji jen proto, že uspořádali k výročí osvobození Osvětlemi 27. 1. 2004 vernisáž pozoruhodné výstavy s názvem **Hass vernichtet** (Nenávist ničí).

Na výstavě jsou vystaveny neobvyklé obrazy, které zachycují ukázky statečného a zcela soukromého boje jedné starší ženy s neonacistickými sprejery. Tato nenápadná žena, bývalá učitelka a sociální pedagožka, narozená těsně po válce, se jmenuje **Irmela Schramm** a nosí u sebe štětec, špachtli, acetonové ředidlo, barvu a fotoaparát. Kdekoliv spatří na zdi nenávistné nápisy, hákové kříže nebo jiné symboly neonacistů, vyfotografuje je a pak se je snaží odstranit nebo přetřít. Pak fotí znovu výsledek své práce. To vše ve vlastní režii. Od roku 1986, kdy s touto činností začala, má takových dokumentů už přes 7000!!! Z těchto fotografií později vytváří působivou výstavu, která má burcovat lidi z jejich lhostejného přehlížení všemožných projevů nenávisti. Její heslo je "Kdo mlčí, souhlasí". Za ta léta bylo jejích výstav po mnoha městech a místech Německa už 158. Jistě netřeba zdůrazňovat, že to vše není bez rizika. Kolikrát se setkala s projevy násilí, s výhrůzkami, s výsměchem, ale i s žalobami za poškozování cizí věci! Přesto pokračuje a snaží se i ty sprejery a čmáraly, pokud se s nimi potká, oslovovat s klidem a důstojně, snaží se je přivést k zamyšlení.

Obdivuji paní Irmelu a jsem moc ráda, že jsem ji poznala a mohla jí říci, jak si jí vážím. Řekněte sami, kdo z nás by se do něčeho takového pustil?

Michaela Vidláková
Foto: **Thomas Berger**

CENTROPA – WITNESS TO A JEWISH CENTURY

Na jaře roku 2003 se zapojila Česká republika do mezinárodního projektu Witness to a Jewish Century.

Cílem projektu je dokumentace židovského života ve střední a východní Evropě. Tento projekt nechce být projektem o holocaustu, jeho snahou je pomocí fotografií a vzpomínek zachytit, jak žili Židé střední a východní Evropy v průběhu celého dvacátého století. V rámci projektu by tak měla být postupně vytvořena on-line knihovna židovských vzpomínek, rodinných fotografií a dokumentů. Dosavadní výsledky projektu můžete vidět na www.centropa.org.

Projekt Witness to a Jewish Century se v současné době uskutečňuje ve čtrnácti zemích střední a východní Evropy a je podporován mnoha institucemi na celém světě, mezi něž patří např. židovská muzea v Berlíně, New Yorku, Washingtonu, Vídni a Budapešti, kterým Centropa poskytuje cenné studijní materiály a originální prameny. Centropa také spolupracuje s experty z Hebrejské univerzity v Jeruzalémě při neustálém vylepšování užívané metodologie a „technik oral history“.

V České republice v současné době pracuje tým osmi interviewerů v čele s koordinátorkou. Tým je dále doplněn dvěma spolupracovníky, kteří přepisují nahrané texty, pracovníkem, který zajišťuje skenování vypůjčených fotografií a dokumentů, a také s námi spolupracuje překladatel, neboť veškeré materiály se převádějí do angličtiny, tak aby byly přístupné nejširšímu publiku.

Významnými institucemi, které pomáhají zaštiťovat projekt v České republice, jsou Židovské muzeum v Praze a Federace židovských obcí v České republice. Projekt je zatím orientován především na Prahu, odkud je také řízen, ale v současné době je navazována komunikace i s mimopražskými židovskými obcemi, což považujeme za velmi významné, uvážíme-li, že projekt se snaží zmapovat situaci v rámci celé ČR.

Pokud byste se vy či vaši známí a přátelé rozhodli podílet se na projektu Witness to a Jewish Century a pomoci tak spolu s námi vykreslit co nejvěrněji židovský svět minulosti pro příští generace, kontaktujte prosím Evu Pressburgerovou, koordinátorku projektu pro Českou republiku:

telefon: 603 430 215,

e-mail: pressburg@centrum.cz

Na křižovatce ulic Šalom Alejchema a Lenina

Jednou denně tu na pět minut zastaví vlak transsibiřské magistrály. Nádraží v Birobidžanu, hlavním městě Židovské autonomní oblasti na ruském Dálném východě, vítá cestující ruským a jidiš nápisem. Bezmála osm a půl tisíc kilometrů od Moskvy se na hranici se severovýchodní Čínou nachází region, který před sedmdesáti lety „zaslíbil“ Stalin sovětským Židům. Hebrejským literám, které se vedle nápisů v azbuce objevují také na zdejších správních budovách, dnes rozumí jen málokdo z místních. Zatímco název nevydařeného sovětského projektu Jevrejskaja avtonomnaja oblast zůstal, Židé tento kout světa většinou opustili. Ve „své“ autonomii dnes tvoří méně než pětiprocentní menšinu.

Příměstský autobus kodrcá z birobidžanského nádraží do nejbližší vesnice Valdčajm. Z okna drnčícího vehiklu je výhled na ohromnou továrnu s nápisem Čest práci! přes celou šíři budovy. Dvacetkilometrovou silnici ale lemují hlavně bažinaté louky a lesy, které pokrývají dvě třetiny celého regionu. Plán zemědělského využití tajgy stál u zrodu bizarního konceptu „sovětské Palestiny“.

Ostré odpolední slunce prosvětluje tváře cestujících v autobusu. Jednou z nich je Valeria Bulkina (44) z Kamčatky. Už řadu let žije v Birobidžanu, kde pracuje pro mezinárodní křesťanskou organizaci Ebenezer s hlavním sídlem v Londýně, která pomáhá Židům v bývalém Sovětském svazu při emigraci do Izraele. Vedle částečného krytí cestovních nákladů asistuje také při získávání potřebných dokumentů. Rozpad sovětského impéria a touha po lepším životě vyvolala největší přistěhovaleckou vlnu v dějinách moderního Izraele, milionový exodus Židů z bývalých svazových republik. Z devadesáti tisíc Židů, kteří při emigraci využili pomoci organizace Ebenezer, jich jedenáct tisíc pocházelo právě z dálnévých oblastí. „Cítíme se jako křesťané zodpovědní za holocaust a tohle je prosba o odpuštění,“ vysvětluje motivy své činnosti silně nábožensky založená Valeria.

Synagoga v Birobidžanu

Jula Šmuglerová, Valdčajm

Betonový sloup na okraji vesnice oznamuje letopočet 1928, rok založení Valdčajmu. Tehdy se sem začali sjíždět převážně židovští socialisté z evropské části SSSR a založili tu několik zemědělských osad. Do té doby byl tento kout světa téměř neobydlen a na místě budoucího Birobidžanu stála ve 20. letech jen železniční zastávka Tichonkaja na čerstvě vybudované trati ze Zabajkalska do Vladivostoku. Propaganda sovětského projektu židovské autonomie dvacet let před vznikem Izraele přilákala i čtrnáct set Židů ze

zemí mimo SSSR, včetně Spojených států, Jižní Ameriky nebo Palestiny. Nedostatek orné půdy a drsné klimatické podmínky odtud ale brzy vyhnaly přibližně polovinu těchto přistěhovačů. A tak tu Židé nikdy nedosáhli víc než čtvrtinového podílu na celkové populaci. Dnes jich v Birobidžanu a okolí žije asi devět tisíc a nepředstavují tu procentuálně o mnoho početnější menšinu než v Petrohradě nebo v Moskvě.

K běžné práci Valerie Bulkiny patří vedle pomoci těm, kteří se na Ebenezer sami obrátí, také vyhledávání židov-

ských rodin, roztroušených po ruském Dálném východě, s cílem probudit v nich židovské cítění a získat je pro myšlenku života ve Svaté zemi. Účelem její dnešní výpravy je dům Frýdy Šmuglerové (53). Její rodiče se do Valdajmu přestěhovali ve 30. letech z Polska. Kdysi nejbohatší kolchoz v celé Židovské autonomní oblasti po sobě po rozpadu Svazu zanechal chudou vesnici, jejíž atmosféra je nasycena katastrofální nezaměstnaností a vodkou. Lidé žijí většinou z toho, co si sami vypěstují, hlavně brambory a okurky. Ačkoli se ještě nikdy nesetkaly, zná Valerie příběh Frýdy Šmuglerové a její rodiny. Z deseti sourozenců jich žije už jen šest. Tři Frýdini bratři odjeli do Izraele a o zbylé dva – jeden je alkoholik a druhý po úrazu z dětství mentálně postižený – se musí Frýda starat. „Je tedy hlavou rodiny a všechno záleží na ní. Nejvíc mi jde o to, aby odjela do Izraele Jula, Frýdina patnáctiletá neteř, kterou tu nečeká nic dobrého,“ líčí situaci v rodině Valeria, „oba její rodiče jsou těžcí alkoholici. Jula teď žije jen s matkou, otec od nich odešel. Matka si vodí domů chlapy a dcerku bije.“

Ulice Valdajmu zejí prázdnotou. Jen tu a tam se kolem nějaké chalupy mihne stín člověka, za kterým se hned zase zavírají dveře. Vzduch patří malým všudypřítomným komárům, kterým se tu říká gnus. V jednom z dřevěných domků bydlí Julina matka. Žena se vypotácí ven z chalupy, mžourá na ostrém slunci a snaží se Valerii vyhodit. Ze dveří kůlny vykukne bledá a vyhublá Jula. Valeria bere zamlkou dívku za ruku a společně odcházejí. Julina teta Frýda bydlí jen o několik domů dál.

„Mám dvě krávy a pár slepic, užívím nás. A za dva roky mám jít do důchodu. Nemám chuť se stěhovat,“ nechce Frýda slyšet nic o emigraci. Valeria nechá čistě prostřít stůl, naloží na něj přinesené jídlo a vypne televizor, který naplňuje prostor domku řevem přímého přenosu z vojenské estrády. „Máte šanci začít tam jiný život a pro Julu,“ ukazuje na dívku sedící mlčky za stolem, „je to snad jediná možnost, aby nedopadla jako její rodiče,“ zní hlavní argument Valerie. Po tříhodinovém rozhovoru se Frýda zdá být vůči cestě do Izraele smířlivější: „Naši spolu mluvili jidiš.

Vlastně jsem se vždycky cítila jako Židovka, když je v televizi něco o Izraeli, hned se běžím podívat. Mám tam tři bratry.“

První návštěvu u Šmuglerových ve Valdajmu hodnotí Valeria jako úspěch: „Je to na dobré cestě, někteří mě ani nepustí dál. Podaří-li se mi někoho přesvědčit, obvykle to trvá tak půl roku, než se cesta uskuteční.“ Celou jednu stěnu Valeriina bytu v Birobidžanu, který jí současně slouží jako kancelář, pokrývají desítky skupinových fotografií těch, kteří s její pomocí do Izraele vycestovali. Lidé na fotografiích pořízených v nové vlasti se většinou usmívají, přesto se jich část po čase do Ruska vrací. „Nesledujeme, kolik je to

přesně. Někteří si zkrátka nezvyknou na jiný životní styl, nenaučí se hebrejsky, a tak se vrátí. Přivezou si peníze, které tam dostanou, a za ty se tu pak mají dobře.“

Lidé v birobidžanském okrese hledají své židovské kořeny, chtějí vyměnit chudé živobytí za naději na lepší život v Izraeli. „Ve městě lze získat také falešné papíry o židovském původu, je to sice drahé, ale někteří si je kupují,“ podotýká Dov Kofman (54), jeden z těch, kteří Birobidžan naopak opustit nehodlají. Dova lze obvykle zastihnout v místní synagoze, dřevěném domku zastrčeném za paneláky na okraji města. Náboženská komunita nemá vlastního rabína, Dov je tedy tím, kdo vede

Pátek večer v birobidžanské synagoze

Šábés v birobidžanské synagoze

komunitu i bohoslužby. Jejich podstatná část probíhá v ruštině a nepřichází na ně víc než dvacítka starších lidí. Většina jich odejde hned po jídle, které tu zdarma dostanou. Kofmanovi rodiče přišli do Birobidžanu z Běloruska v roce 1948 jako nadšení komunisté. Za sebou měli zkušenost holocaustu a před sebou vyhlídku šťastného života v židovském kolektivu. Dostali tu dům a práci a za rok se jim narodil syn Dov. Přišli současně s desítkou tisíc Židů, díky kterým nabral projekt autonomie druhý dech. I ten však velmi brzy udusilo druhé kolo rozsáhlých čistek a veškeré projevy židovské kultury nadobro převálcovala kultura sovětská.

Jsou to už čtyři roky, co našli Dovovi rodiče nový domov v městečku Maalat na severu Izraele. Žije tam mnoho birobidžanských Židů. „Dlouho tu neexistoval antisemitismus, nedávno nám ale rozbili okna synagogy a v jejím okolí nasprejovali haknkrajce,“ trápí se Dov Kofman. Za svými rodiči do Svaté země se však se svou vlastní rodinou nechystá: „Tady jsem se narodil a nemám tu za sebe žádnou náhradu.“

Židovská autonomní oblast

Myšlenka vytvořit na ruském Dálném východě židovskou autonomii se poprvé objevila v roce 1924. Přišla v období, kdy v Sovětském svazu docházelo k systematické likvidaci židovské národní identity, náboženství a kultury. Likvidovaly se židovské obce i organi-

zace, zastaveno bylo vydávání hebrejských knih i tisku a publikace v jidiš podléhala přísnému dohledu Jevsekcije (židovské sekce Komunistické strany).

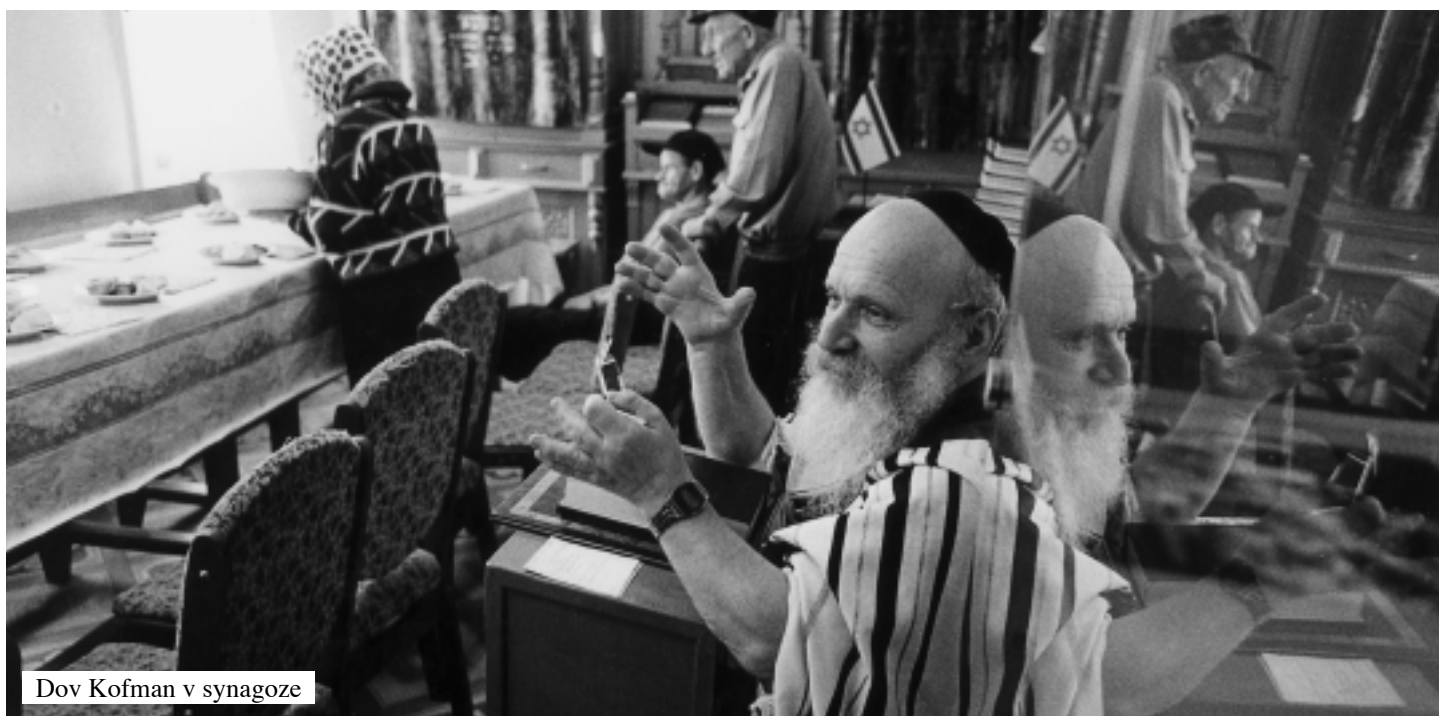
Židovská společnost byla považována za neproduktivní, a za účelem proměny její ekonomické struktury mělo tedy být co nejvíce Židů zapojeno do zemědělství a těžkého průmyslu. V rámci tohoto procesu „produktivizace“ se objevuje projekt Židovské autonomní oblasti na Dálném východě, který měl vytvořit nový domov pro sto tisíc přesídlených židovských rodin v místech bez jakékoli vazby k židovské historii. Vedle zemědělského využití byl tento region zvolen také kvůli zajištění obrany území sousedícího s Čínou a ležícího nedaleko Japonska. V neposlední řadě se měl stát projekt ideologickou alternativou sionismu a způsobem, jak vytěsnit Židy na periferii dění.

Koncem dvacátých let začíná židovské přistěhovalectví. Těžké životní podmínky ale velkou část příchozích nutí vrátit se zpět. Květen 1934 znamenal oficiální založení Židovské autonomní oblasti, od starověku prvního židovského samosprávného území. Jeho rozloha představuje asi polovinu území současného Česka. Zpočátku si oblast zachovávala charakter skutečné židovské autonomie: Židé figurovali v klíčových správních pozicích, jidiš se stal oficiálním jazykem, vyučovalo se v něm ve školách, a to dokonce i nežidovské děti. Tiskly se jidiš noviny i knihy,

vzniklo tu židovské divadlo. Toto relativně slibné období však ukončily čistky z konce 30. let, za nichž byla většina Židů ve vedoucích pozicích zlikvidována. V té době tu žilo 20000 Židů a přistěhovalectví načas ustalo. Nový zájem o něj vyvolal holocaust a poválečný nárůst antisemitismu v SSSR. Během dvou let vzrostl počet Židů v Birobidžanu o třetinu. Tato třicetitisícová židovská populace byla v roce 1948 také nejpočetnější za celou historii autonomie (asi 25 % populace). Druhá přistěhovačká vlna přinesla i naději na obnovu židovského kulturního života, jemuž však záhy zasadila konečnou ránu další fáze antisemitských čistek. Procentuální podíl Židů na složení zdejší společnosti se snížil na pouhou desetinu a udržel se tak až do konce 80. let. Poststalinová éra nepřinesla zásadnější změnu, vedoucí posty v samosprávě obvykle nezastávali Židé a jediným projevem židovské kultury bylo vydávání dvoustránkového listu v jidiš Birobidžaner štern, který zde v ruštině vychází dodnes.

V letech 1968 – 1989 opustilo Sovětský svaz přes mnohé obtíže přibližně 300 000 Židů. Teprve začátek 90. let přinesl možnost masového exodu milionu Židů ze země bývalého SSSR. Mnoho jich opustilo také birobidžanský region. Dnes jich tu žije přibližně 9000 v rámci převážně ruské dvou set tisícové populace.

Text i foto: Matěj Stránský

Dov Kofman v synagoze

Informace – Vzkazy – Výzvy – Prošby

To víte, že k vám patřím, kam jinam?

V minulém čísle našeho časopisu jsme gratulovali Zuzaně Růžičkové k udělení vysokého státního vyznamenání, které obdržela z rukou prezidenta republiky.

Dostali jsme milé poděkování:

Milí přátelé,

srdečný dík za Vaši gratulaci. To víte, že k vám patřím, kam jinam?

Při té příležitosti vám chci moc poděkovat za práci, tak potřebnou, kterou pro nás a pro památku všech, kteří se nedožili, děláte.

Srdečně zdraví Vaše Zuzana Růžičková

Aby věděli i Novozélandané

Především děkuji za zasílaný časopis Terezínská iniciativa, který s manželem vždy se zájmem pročítáme. Zajímalo by mě, zda ještě žije někdo z kladenského transportu Z, s nímž jsem přišla do Terezína. (Rodné jméno Švarcová, jsem z Rakovníka, provdaná Weilová – můj první manžel nepřežil válku, můj nynější muž se vrátil jako zahraniční voják z Anglie.)

Vystěhovali jsme se koncem roku 1948 do Nového Zélandu, kde je náš současný domov. Nezapomněli jsme na náš bývalý domov a snažíme se, aby Novozélandané věděli o situaci v Evropě za nacismu. Podařilo se nám uspořádat zde výstavu kreseb dětí z Terezína a můžeme s pýchou říci, že to byla na Novém Zélandě jedna z výstav s nejdelším průběhem.

Občas přednáším v různých školách, snažím se, aby i zdejší mládež věděla o našem životě v někdejší Evropě. Má osobní zkušenost se dá zkráceně vyjádřit: Terezín (únor 1942), Osvětim (prosinec 1943), Hamburk (červen nebo červenec), potom různé menší lágry a nakonec Bergen-Belsen (do 15. dubna 1945).

Nikdo z nás nemládne a vzpomínky nejsou vždy radostné. Prahu jsme z Nového Zélandu navštívili několikrát, naposledy v roce 2001. Rok 1997 byl pro mě velmi významný, mé přednášky ve školách byly oceněny QSM (Queen's Service Medal).

S velkým zájmem sleduji vaši činnost, o níž se dozvídám prostřednictvím časopisu. Děkuji a příkládám jako příspěvek malý bankovní šek.

Hanka Pressburgová, Wellington, New Zealand

Výročí osvobození Bergen-Belsenu

Letošní výročí osvobození KT Bergen-Belsen připadá na den, kdy se koná sněm Terezínské iniciativy. Sejdeme se tedy tentokrát po oficiální části sněmu u některého ze stolů a jako každý rok si zavzpomínáme a popovídáme."

Na shledanou se těší

Dagmar Lieblová

Vzácná návštěva v Terezíně

Günter Verheugen: Každý Evropan by měl navštívit toto místo

V prosinci minulého roku navštívili Terezín vzácní hosté: komisař pro rozšíření Evropské unie Günter Verheugen a komisařka Evropské unie pro životní prostředí Margot Wallströmová. Na radnici je přijal starosta města Jan Horníček a seznámil je s plánem na přeměnu Terezína ve středisko vzdělávání, kultury a sportu. Po projíždce městem hosté navštívili Muzeum ghetta. Privítal je tam ředitel Památníku Jan Munk a jeho zástupci.

Muzeem ghetta i expozicemi Magdeburských kasáren hosty doprovázeli Dagmar Lieblová a Felix Kolmer. Na krátké tiskové konferenci Günter Verheugen prohlásil, že by každý Evropan měl navštívit toto místo, aby si uvědomil, že mír a demokracie nejsou samozřejmé, ale jsou něčím, zač lidé musí bojovat. A Margot Wallströmová dodala, že dokud jsou fašisté a neonacisté aktivní a organizují demonstrace, nesmí se boj za evropskou demokracii zastavit.

DL

OMLUVA

Redakce časopisu TI se omlouvá čtenářům a zejména paní Grétce Hofmeisterové-Klingsbergové za tiskové chyby, které se vloudily do rozhovoru s ní – viz str. 13 v minulém čísle. Nesprávně bylo uvedeno její jméno jako Hoffmeisterová a jméno židovské básnířky Ilse Lasker-Schülerové jako Schälerová. Tyto tiskové chyby nezavinila autorka rozhovoru.

Informace – Vzkazy – Výzvy – Prosby

O Rafaelu Schächterovi

Eda Krása z USA sbírá veškerý materiál o Rafaelu Schächterovi a tímto prosí všechny, kteří zpívali ve sboru, znají někoho jiného, kdo zpíval nebo mohou vůbec poskytnout jakoukoliv informaci, aby se ozvali na adresu:

Edgar Krasa, 124 Hartman Rd., Newton Ma, 02459 USA.

e-mail: ekrasa@rcn.com

Někdejší účastníci otročských prací, prosím, ozvěte se!

Tentokrát sice nejde o to, že by bylo možno získat další peníze, ale třeba byste mohli vykonat kus záslužné práce.

Nadace německo-české spolupráce Stiftung Brücke – Most hledá pro návštěvy v německých školách – letos se jich už přihlásilo 50 – ty, kteří museli za nacismu vykonávat otročské práce, ať už v koncentráku nebo v pracovních táborech. O tyto dobrovolníky bude plně postaráno, doprovod pracovníka nadace, doprava autem, možnost vzít s sebou doprovázející osobu, respektování všech požadavků fyzického i psychického rázu, příspěvek na výdaje, u vícedenních zájezdů kvalitní ubytování.

Pokud neumíte německy, bude k dispozici tlumočnick, ale samozřejmě bezprostřední kontakt v němčině, byť nedokonalé, je mnohem lepší – a mohu říci z vlastní zkušenosti, že jsou to velice hezké zážitky ze setkání s mládeží, která je daleko vnímavější, než si většinou myslíme, a s učiteli a dospělými, kteří jsou vedeni myšlenkou smíření a tolerance a chtějí k tomu vést i další generaci. Zkuste prosím překonat strach, všemožné zábrany i vlastní pohodlnost. Je nás už málo a nemládeme. Naše ač kruté a těžké zážitky mohou snad trochu pomoci někomu otevřít oči. A těm, kteří dokáží vyprávět, se často uleví i na duši. Proto prosím, ozvěte se!

**Info: Michaela Vidláková,
Tereziánská iniciativa, Maiselova 18, Praha 1**

nebo přímý kontakt:

Nadace Most

David Průša

Štěpánská 14

110 00 Praha

Tel.: 222 233 530, Fax: 222 233 530

e-mail: david.prusa@bruecke-most-stiftung.de

nebo

Brücke/Most – Stiftung

Werner Imhof

Reinhold-Becker-Str. 5

101277 Dresden

Tel.: (0049) 351 – 43 31 41 12, Fax: (0049) 351 – 43 31 41 33

Mobil: 776 342 577 (CZ !)

e-mail: werner.imhof@bruecke-most-stiftung.de

Smutné vzpomínání

Koncem loňského roku nás zastihla smutná zpráva, že svoji životní pouť ukončila paní Margita Herrmannová z Jindřichova Hradce.

Margita se narodila 11. 5. 1921 ve Varnsdorfu. Zde žila se svými rodiči až do roku 1938, kdy se přestěhovali do Prahy. Ihned po maturitě byla zaměstnána v PŽO, kde byla zařazena do oddělení psaní transportních listin. Zde se také poznala s W. Schoenfeldem, za kterého se záhy provdala.

Pak začaly její životní peripetie – Terezín, Birkenau, úmrtí manžela, Hamburg, Bergen-Belsen, až nakonec osvobození.

Po návratu do Prahy byla znovu zaměstnána v PŽO jako cizojazyčná korespondentka.

V r. 1947 se přestěhovala do Jindřichova Hradce za svým druhým manželem JUDr. Herrmannem. V novém životě se plně věnovala rodině a práci, s velkým elánem překládala až do pozdního věku, kdy kruté onemocnění očí všechno zhatilo.

Margita Herrmannová pracovala v Tereziánské iniciativě od jejího založení jako platná členka jejího předsednictva. Její trvalé bydliště v jižních Čechách umožňovalo spojení tohoto regionu s předsednictvem. Upozorňovala na starosti a problémy, s nimiž se potýkali členové TI v tomto kraji. Všichni jsme obdivovali její elán i schopnosti, s jakými podávala písemná svědectví, např. zkušenosti z Birkenau popsala v esejí „Na cizí planetě“, o pobytu v Hamburku napsala separát „Hamburské intermezzo“.

S vděčností vzpomínáme na práci, kterou Margita pro TI vykonala

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Anna Lorencová, Milena Procházková, Michal Stránský

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v Euro: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 27 vyšlo v březnu 2004.

MK ČR E 10779